

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS
OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Issue 7

**Warsaw
2018**

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

ISSUE 7

AUGUST 2018

Collection of Scientific Works

WARSAW, POLAND
Wydawnictwo Naukowe "iScience"
20th August 2018

ISBN 978-83-949403-3-1

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS: a collection scientific works of the International scientific conference (20th August, 2018) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2018. - 65 p.

Languages of publication: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերեն

The compilation consists of scientific researches of scientists, post-graduate students and students who participated International Scientific Conference "MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS". Which took place in Warsaw on 20th August, 2018.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees.

The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

ISBN 978-83-949403-3-1

© Sp. z o. o. "iScience", 2018

© Authors, 2018

TABLE OF CONTENTS

SECTION: PHILOLOGY AND LINGUISTICS

Pashayeva Aynura, Hasanli Pari, Amrahli Tohfa (Baku, Azerbaijan) REFLECTION KARABAKH THEME IN LITERATURE (on basis of 1995-2000 press).....	4
Єфименко Тетяна Миколаївна (Миколаїв, Україна) ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ.....	9

SECTION: SCIENCE OF LAW

Мисаев А. А. (Пятигорск, Россия) НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НРАВСТВЕННО-ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ	12
Berdilo Rodica (Chişinău, Republica Moldova) OMORUL SĂVÂRŞIT ÎN STARE DE AFECT: STUDIU DE DREPT COMPARAT.....	15
Brînză Cristian Sergiu (Chişinău, Republica Moldova) CORUPȚIA ÎN SECTORUL PRIVAT: ANALIZA DE DREPT PENAL COMPARAT.....	21
Pavliuc Ghenadie Iosif (Chişinău, Republica Moldova) STATUTUL JURIDIC AL EXPERTULUI JUDICIAR ÎN CONTEXTUL LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA.....	27
Postovanu Nicolae (Chişinău, Republica Moldova) STABILIREA STĂRII DE EBRIETATE ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA ALIN. (2), (4) ŞI (6) ART. 264 DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA.....	34
Stati Vitalie Anatol (Chişinău, Republica Moldova) „DECRIMINALIZAREA MEDIULUI DE AFACERI” ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ANALIZA UNUI PROIECT LEGISLATIV RECENT.....	43

SECTION: TECHNICAL SCIENCE. TRANSPORT

Сәрсенбеков Е. Е., Шевко В. М., Каратаева Г. Е., Битанова Г. А., Утева Р.А. (Шымкент, Казахстан) ПОЛУЧЕНИЕ ФЕРРОНИКЕЛЯ ИЗ ОТРАБОТАННЫХ НИКЕЛЬСОДЕРЖАЩИХ АККУМУЛЯТОРОВ И КАТАЛИЗАТОРОВ.....	52
Говорун Владимир Федорович, Рамазанов Амир Арманович (Павлодар, Казахстан) ПРИМЕНЕНИЕ УСТРОЙСТВ И ТЕХНОЛОГИЙ УПРАВЛЕНИЯ ЛИНИЯМИ ПЕРЕМЕННОГО ТОКА (FACTS) НА ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН. ЭФФЕКТИВНОСТЬ. АКТУАЛЬНОСТЬ....	57

SECTION: PHILOLOGY AND LINGUISTICS

УДК 070.1

**Ph.D. Pashayeva Aynura, Hasanli Pari, Amrahli Tohfa
ANAS The Institute of Literature named after Nizami Ganjavi
(Baku, Azerbaijan)**

REFLECTION KARABAKH THEME IN LITERATURE (on basis of 1995-2000 press)

Abstract: *In the article gave information about Karabakh theme on the literature samples and has been investigated in the research in the Azerbaijan media during 1995-2000's.*

Key words: *Azerbaijan, press, poetry, prose, Karabakh, Jojug Marjanli.*

Introduction

Starting from 1988 as a result of military invasion of the Armenian armed forces 20% of Azerbaijani lands, namely Nagorno-Karabakh and seven surrounding provinces (Lachin- 18 May 1992: Kalbajar-2 April 1993, Aghdam- 23 iyul 1993, Jebrayil- 23 August 1993, Fuzuli- 23 August 1993, Gubadli- 31 August 1993, Zengilan- 29 October 1993) were occupied 700 thousand Azerbaijanies were deported from Nagorno-Karabakh and surrounding provinces, became internally displaced persons and got temporarily settled in 62 cities and districts, and more than 1600 settlements with high density, 24,000 Azerbaijanis were killed, 50,000 Azerbaijanis were disabled, 200,000 were injured and 4,853 were missing and taken hostage.

Since 1993, Karabakh theme has been a leader in the literary process, today it is said for the protection of national territorial integrity and freedom in artistic-aesthetic thinking.

Great leader Heydar Aliyev said at the X Congress of Azerbaijani writers on 30 October 1997: "But I think you should take a closer look at one issue. This theme is the restoration of the territorial integrity of Azerbaijan, the liberation of the occupied lands, the formation of the mighty army of Azerbaijan, the education of the citizens of Azerbaijan in the spirit of patriotism and patriotism, strengthening the education of the Azerbaijani youth in the spirit of patriotism. It is very important, it is necessary" (1).

President İlham Aliyev said in the ceremony was held at the Heydar Aliyev Foundation on the 60th anniversary of the Victory in the Great Patriotic War: "All those who battled or worked at the home front are worthy of profound respect. Your example is extremely important to form the generations to come. Our young generation should be grown up and educated in the spirit of patriotism. From this point of view, your post-war activities are also of a great importance" (2, p. 2).

The fact that the Karabakh issue occupies a leading position has proven to be a good result from the lessons of history. There are many different investigations about Karabakh theme in the literature by Dr. Elchin Mekhraliyev, Dr. Elnara Akimova, Dr. Marziyya Nacafova, Ph.D. Nargiz Cabbarli, Dr. Prof Asif Rustamli and

others during Independence period of Azerbaijan. But the Karabakh theme was not investigated in a complex case in the 1995-2000 press. Dr. Elnara Akimova, Dr. Marziyya Nacafova investigated only topic of the poetry. Although Dr. Elchin Mekhraliyev regarded the theoretical aspect of Karabakh, he did not give up the 1995-2000 prose, but emphasized the importance of his studies in the artistic genealogy genre. The main purpose of the research is to investigate the issues of functioning, the basics of the poetic structure, the typological definition of the Karabakh theme in contemporary Azerbaijan literature.

Poetry

Since the early years of 1988, the national liberation movement in the republic has taken on a new course of poetry, the main factor of self-esteem, focus on historical memory, the history of the past.

There are cry, tears, scarcely, moan, groan, scream, homesickness motifs in the poetry as Shelala Ana's "Elegy for Shusha" (3), Hasan Baba's "My Shusha" (4), Bakhtiyar Vakhbazadeh's "Marchyr mother" (5), Ramiz Duygu's "I did not put my sword place" (6). Sharif Agayar's "Hey provinces" (7), "Elegy about Lachin" (8), "Mountains" (9) poems, Huseyn Kurdoglu's "Quadrants" (10) about qoshma genre Dr. Vaqif Yusiphli wrote about Sharif Agayar: "It burns inside the mouth as person of Lachin district" (11, p. 145.).

Abbasaga Azerturk's "Lachin cried me" (12), Huseyn Kurdoglu's "My soul is in the heat of the fire" (13), Tofiq Bayram's "I will not give Karabakh" (14), Kalantar Kalantari's "War continues" (15) poet's sorrows, war pains, mothers of bread, Marchyrdom fathers, disabled soldiers, dreams of the country and the revolt of the poet who cries for refugee.

In this era when we are facing deep deprivations and hardships, in return for refugee, internally displaced persons, the first task of poetry is to raise people's feelings of injustice, injustice, aggression, oppression, patriotism, war, freedom of the country, independence, sovereignty to fight for a fight. Sometimes optimism, great hopes to return homeland (Mekhdi Calal's "I will return homeland" (16), Protest against selling Karabakh (Huseyn Kurdoglu's "Karabakh" (17), "Even if you believe, Kurdoglu" (18), optimism, pride is possible to come across Sonmaz's "Karabakh shikastasy" (19), Isa Ismayilzadeh's "Command, assault command Commander Homeland" (20) poems.

Refugees, displacement, depravity, relative, regret overlooking the past, tent archetypes, good reputation theme is Rafiq Yusiphoglu's "Statues of Refugees" (21), Famil Mehdi's "Will come to life" (22), Zelimkhan Yaqub's "Refugee word" (23), indifference of officials against refugees is Sharif Agayar's "Refugee charges" (24) poems.

Musa Aziz's "In tent" poem (25) the author was angry for the tent life, the needs of the people for help, the miserable situation.

What winter is winter, what spring is a pedestrian,

What this is, thirty days,

A helping hand broke down

An unknown elde in a young tent,

Life is unbearable in the tent. (25, p. 54)

In Musa Aziz's "Jebrayil refugees" (26) poem sings to the perpetrator of the fugitive, in which he sees guilty leaders of that time. Gives the size of the refugee

troubles:

It's a blanket case,

A generation has blinded the blind! (26, p. 53-54).

The Armenian aggression against the violence was a problem in the center of Karabakh poetry. In Qachay Kocharli's "What is this day Panah Khan?" (27) poem the burning fire enters the history of Shusha. The author calls for the help of the hero Panah Khan from craving.

In the 1995-2000 press, weak works in poetic structure are encountered as Musa Aziz's "Karabakh" (28), Sabir Yusifoglu's "Karabakh shikastasi" (29), Akif Samad's "My tomb land Karabakh" (30), Ilkham Gahramanli's "Lachinis died as foreigner" (31) poems.

Prose

Yusif Hasanbey's "Karabakh cries" (32) on the coast of far Barcelona, Azerbaijani sailors are affected by the fate of Karabakh, which was heard about the Karabakh cries.

The painful fate of those in captivity during the war in the prose work of the writer in Karabakh is the elements of war psychology. In Barat Mirkishiyev's "Running" story (33) it is said that a volunteer warrior named Gudrat was freed from captivity by a heavy torture. The story of the first "Bread of Bread" (34) by Gilman Ilkin Badioglu first son who works as a swimmer from the Jabrayil region and his son's death from starvation, are the bitter lines of displacement. The tragic fate of Oruj, who was displaced from Jojug Marjanli village of Jabrayil in the documentary story of Korkmaz Abdulla's "Segah" (35), is a real song of the memory of the memory of the Karabakh problem.

During the 2016 Armenian–Azerbaijani clashes, Azerbaijani troops regained control over the strategic Lalatapa hill located 2.9 kilometres north-west of the village, which shifted Jojug Marjanli away from the immediate front line and allowed safe access to the village. On 7 April 2016, internally displaced persons from Jojug Marjanli visited the site of the village for the first time in 23 years. In January 2017, Azerbaijan decided to invest 2 million euros into rebuilding the village. By June 2017, when the village was visited by the President of Azerbaijan Ilham Aliyev 50 houses and a school had been built, the access road was paved and a gas supply re-established. Reports in September 2017 suggest that villagers have continued to return to the village since then with a further 100 houses under construction

In the 1995-2000 press, there was a great deal of literary publicity in Karabakh. The publicist position in these articles is precisely what political goals are behind the events. Providing informative character information about the brutal murder of innocent people is analyzed by facts and events, and empowers the emotional power of artistic expression. The basic problem in this works is the historical roots of the aggressive policy of armenians, the tragic war of psixologizm, the exposure of armenian genocide.

In Sabahaddin Eloglu's "Marchyrs cry" (36) the materials collected by the writer in the frontier regions are complicated by the events of the Azerbaijani captives subjected to all kinds of cruel tortures by bloodthirsty Armenians. These events, which are freezing the blood of the human being: the capture of the captives of the Azerbaijanis, the burning of the elderly, the abusive acts, the physical punishment, the abduction of the captives, the Turkish man stabbed to the stage of

the Armenians' feast of "Ashot", the brutal scorpion of girls, slaughtering, salting, slaughtering the arteries, salting anthrax, pigs, felling of women in the Cyrus Plain, throwing the teeth of the prisoners, burning lead and so on. The founder of thousands of unimaginable horrors is evidence that proves the unprecedented Armenian genocide of Armenians in history.

Vahid Maharramov's "Karabakh: Chronicle of our pains", who a military journalist browsing the frontline during the Karabakh was published in "Azerbaijan" journal, the main purpose of writing series essays to leave the information about the history the memory of future generations and desire.

Conclusion

In general, if we examine the Karabakh theme in our literature in the Azerbaijani

press in 1995-2000, we see a number of innovations.

1. Karabakh theme is understood in the context of our struggle for freedom in our literature, strengthened our sense of national self-consciousness.

2. Appealing past history with the introduction of Karabakh theme to our literature increased attention to the prohibition of Soviet times.

3. The deeper historical roots of aggression of the Armenian invaders were examined

4. The desire to restore historical truths and to deny lies and slanders strengthened in the writers

5. Karabakh events reflected in poetry strengthen patriotism and civic position in literary thinking

6. Karabakh theme has created a new quality change in terms of craftsmanship in literature, brought about psychology of warfare in literary publicity and the tendency to historicism strengthened

7. There are no works related to the Karabakh war and genocide in the field of drama, and the history of the past is far ahead.

Along with all this, the study of the Karabakh theme in the literature in the Azerbaijani press in 1995-2000 is of great importance in introducing our truth to the public.

This work was supported by the Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan – Grant № EIF/GAM-4-BGM-GİN-2017-3(29)-19/15/5.

REFERENCES:

1. Əliyev Heydər. Azərbaycan yazıçılarının X Qurultayında nitqi. 30 oktyabr 1997-ci il. http://files.preslib.az/projects/toplu/v2/f3_7.pdf
2. Əliyev İlham. Heydər Əliyev Fondunda Böyük Vətən müharibəsində Qələbənin 60 illik yubileyinə həsr olunmuş mərasimdəki nitqi. "Xalq newspaper", 9 May 2005, p. 2.
3. Ana Şəlalə. Şuşaya ağı //"Azərbaycan" journal, 2001, №2, p. 127
4. Baba Həsən. Şuşam //"Azərbaycan" journal, 2002, №6, p. 67-68
5. Vahabzadə Bəxtiyar. Şəhid anası //"Azərbaycan" journal, 1996, №10-12, p. 4
6. Duyğu Ramiz. Qılıncımı qoymamışam qına mən //"Azərbaycan" journal, 2000, №3, p. 90
7. Ağayar Şərif. Ay ellər //"Azərbaycan" journal, 1999, №9, p. 147.

8. Ağayar Şərif. Laçın haqqında ağı. //“Azərbaycan” jurnal, 1999, №9, p. 148.
9. Ağayar Şərif. Dağlar //“Azərbaycan” jurnal, 1999, №9, p. 149.
10. Kürdoğlu Hüseyn. Dörlüklər. “Ədəbiyyat newspaper”, 10 March 2000, p. 3
11. Yusifli Vaqif. İlk təəssürat.// “Azərbaycan” jurnal, 1999, №9, p. 144-145.
12. Azərtürk Abbasağa. Laçın aqlatdı məni. //“Azərbaycan” jurnal, 1998, №10, p. 62-65.
13. Kürdoğlu Hüseyn. Könlüm qisas atəşiylə isinə, “Ədəbiyyat newspaper”, 19 March 1999, p.3.
14. Bayram Tofiq. Qarabağı vermərəm, “Ədəbiyyat newspaper”, 3 July 1998, p.3.
15. Kələntərli Kələntər.Müharibə davam edir. “Ədəbiyyat newspaper”, 5 July 1996, p.5.
16. Cəlal Mehdi. Dönəcəyəm o yurda // “Azərbaycan” jurnal, 1998, №6, p. 28.
17. Kürdoğlu Hüseyn. Qarabağ. “Ədəbiyyat newspaper”, 26 January 1996, p. 4.
18. Kürdoğlu Hüseyn. Bel bağladın səndə belə, Kürdoğlu. “Ədəbiyyat newspaper”, 26 January 1996, p. 4.
19. Sönməz. Qarabağ şikəstəsi.“Ədəbiyyat newspaper”, 17 March 1995, p. 4.
20. İsmayilzadə İsa. Əmr versin hücum əmri komandan vətən.“Ədəbiyyat newspaper”, 26 March 1999, p.3.
21. Yusifoğlu Rafiq. Qaçqın heykəlləri// “Azərbaycan” jurnal, 2000, №5, p. 165-166
22. Mehdi Famil. Sürünüb gələcək.“525th newspaper”, 30 July 1997, p. 12.
23. Yaqub Zəlimxan. Didərgin sözü.“525th newspaper”, 11 October 1997, p. 11.
24. Ağayar Şərif.Qaçqın ittihamı//“Azərbaycan” jurnal, 1999, №9, p. 24.
25. Əziz Musa. Çadırdadır. //“Azərbaycan” jurnal, 2000, №4, p. 54.
26. Əziz Musa. Cəbrayıl köçkünlərinə//“Azərbaycan” jurnal, 2000, №4, p. 53-54.
27. Köçərli Qaçay. Bu nə gündü Pənah xan!//“Azərbaycan” jurnal, 1998, №5, p. 63-64.
28. Əziz Musa. Qarabağ//“Azərbaycan” jurnal, 2000, №4, p. 53
29. Yusifoğlu Sabir. Qarabağ şikəstəsi//“Azərbaycan” jurnal, 2000, №6, p. 9.
30. Səməd Akif. Qəbir yerim Qarabağ.“525th newspaper” jurnal, 24 February 1998, p. 12.
31. Qəhrəman İlham.Laçınlılar qərib ölər.“Ədəbiyyat newspaper”, 29 March 1997, p. 83.
32. Həsənbəy Yusif. Qarabağ fəryadı//“Azərbaycan” jurnal, 1998, №6, p. 115-125.
33. Mirkişiyev Barat. Qaçış. “Ədəbiyyat newspaper”, 3 July 1998, p. 1-2.
34. İlkin Qılman. Çörək həsrəti //“Azərbaycan” jurnal, 1999, №12, p. 74-80.
35. Abdulla Qorxmaz. Segah //“Azərbaycan” jurnal, 2000, №1, p. 153-155.
36. Eloğlu Səbahəddin. Şəhidlərin fəryadı // “Azərbaycan” jurnal, 1997, №5-6, p. 169-1830

Сфименко Тетяна Миколаївна
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(Миколаїв, Україна)

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

This article is devoted to the problem of interrelations between borrowings and language interference as a result of language contact. The conducted analyses showed that the phenomenon under study has both a number of common and specific features. Comparing the views of foreign and Russian scientists on the problem.

Key words: *borrowing, interference, language contact, bilingual, language variety.*

Словниковий склад мови змінюється, збагачується, відображаючи в своєму розвитку умови певного історичного періоду в еволюції суспільства. Ці явища не пов'язані безпосередньо з системою мови; сюди можуть бути віднесені процеси зміни значення слів і збагачення словника шляхом запозичення слів з інших мов.

Одним із важливих наслідків взаємодії культур є запозичення лінгвістичних одиниць, яке одночасно представляє собою певну фазу в процесі запозичення культурних цінностей. Вторгнення мови в природне і соціокультурне середовище, відмінне від середовища походження, породжує нові потреби в вираженні і спілкуванні, особливо в лексичному плані [2].

Запозичення - це процес переміщення елементів різного виду з однієї мови в інші мови. Зокрема, Ж. Ф. Фелізон дає наступне визначення: «Запозичення - це процес, в ході якого мова отримує лінгвістичні одиниці з іншої мови» [1].

Запозичення - це універсальне мовне явище, яке полягає в акцепції однією мовою лінгвістичного матеріалу з іншої мови внаслідок екстралінгвістичних контактів між ними, що розрізняються за рівнем і формам. Вивчення цього процесу як результату контактів між народами і їх мовами має важливе значення для вирішення ряду лінгвістичних проблем, а також питань, пов'язаних з історією, археологією, психологією та іншими науками [3].

Одним із спеціальних питань, пов'язаних з лексичними запозиченнями і представляють інтерес для сучасної лінгвістики, є проблема взаємовідносин запозичення до інтерференції.

Дослідники по-різному вживають термін «інтерференція». Одні включають поняття «запозичення» в інтерференцію (У. Вайнрайх, Ю. А. Жлуктенко, С. В. Семчинського, А. Queffelec), інші протиставляють ці поняття (J. Heath, S.G. Thomason, T. Kaufman), треті вважають, що інтерференція це процес, а запозичення - і процес, і результат цього процесу (R. Appel, P. Muysken).

Прихильники першої точки зору під лексичною інтерференцією розуміють всі викликані міжмовні зв'язки зміни в складі лексичного інвентарю, а також у функціях і вживанні лексико-семантичних одиниць, в їх смисловій структурі. На думку С. В. Семчинського, інтерференція здійснюється в трьох

напрямок: 1) в безпосередньому запозиченні лексичних одиниць; 2) в структурі іншомовних лексичних одиниць; 3) в запозиченні їх значень, їх зв'язків з одиницями плану вираження [2, 4].

В.М. Дебов підкреслює, що дана думка є інтерес в плані опису диференціальних ознак, які перехрещуються в мікросистеми. По-перше, необхідно враховувати, що інтерференція, що виникає в мові білінгвів, при сприятливих умовах може перерости в узуальний факт мови, тобто вони повинні завжди залишатися відхиленням від норми. Ставши ознаками мови, явища інтерференційного характеру починають виступати в якості характерних ознак тієї чи іншої мікросистеми. Тому інтерференція є одним з джерел мовної варіативності. По-друге, розгляд даного типу інтерференції в ситуації мовного контакту дозволяє ввести додаткову, а саме - функціональну характеристику основних розбіжностей зіставляючих приватних систем [5].

С. Томасон і Т. Кауффман розглядають дві соціолінгвістичні ситуації, що призводять до дії більш-менш інтенсивні інтерференційні процеси. Це ситуація збереження мови, що зазнає інтерференційний вплив, з одного боку, і ситуацію мовного зсуву - з іншого. Лінгвістичні наслідки першого типу автори вважають за краще називати запозиченням, лексичним і структурним, другого - інтерференцією, експліцитно вказуючи, втім, на те, що це два типи інтерференції. Обидві ситуації можуть характеризуватися різним ступенем впливу однієї мови на іншу. При збереженні мови інтерференційний вплив проявляється спершу в лексичних запозиченнях і лише потім наступають структурні (фонетичні та граматичні) зміни [6].

Третя група дослідників взагалі трактують інтерференцію як поняття, що характеризує виключно процес засвоєння другої мови, а контактні зміни в мовній діяльності вважають за краще позначати терміном запозичення [7].

Так, інтерференція розуміється як «взаємодія мовних систем в умовах двомовності, що складається або при контактах мовних, або при індивідуальному освоєнні нерідної мови, виражається у відхиленнях від норми і системи другої мови під впливом рідної мови» [8].

Під мовною інтерференцією ми розуміємо внесення в систему мови елементів рідної мови і рідного мовлення при засвоєнні і використанні другої мови. Ці елементи рідної мови і рідного мовлення переносяться в іншу мову білінгва на увазі звичності для нього використання даних форм і значень в своїй рідній мові. В цьому випадку інтерференція розуміється як внесення елементів однієї мови в іншу в умовах індивідуального і соціального білінгвізму. Елементи, перенесені з однієї мови в іншу, називаються інтерферуєчими елементами. Вони можуть відноситися до вимови, граматики, лексики і семантики. Запозичення можуть бути окказіональними, одиничними, а інтерференція передбачає інтенсивні контакти і масові запозичення [2].

Проте, процес інтерференції відрізняється від процесу запозичення. Як вже було зазначено, процес запозичення обов'язково проявляється в умовах білінгвізму. Інакше кажучи, для запозичення необхідний мовної контакт, але не обов'язковий білінгвізм. Запозичення як процес здійснюється на соціальному, а не на індивідуальному рівні, тобто, наприклад, французька мова Африки як результат громадської творчості може запозичувати найрізноманітніші елементи з африканських мов, але окремо взятий француз

вносити в систему французької мови ці ж елементи африканських мов не може. Для запозичення потрібно загальне прийняття даного елемента мови, і воно виникає не тому, що людина відчуває вплив рідної мови, а внаслідок найрізноманітніших причин соціального характеру [2].

Отже, інтерференція відрізняється від запозичення як процес психологічного властивості (перенесення мовних навичок з однієї мови в інший при білінгвізм) від процесу обігу до чужої мови з соціальних причин. Проте, запозичення і інтерференція стають запозиченнями як результат тривалого зіткнення двох мов.

Важливим фактом для інтерференції є ступінь володіння своєю і чужою мовами. Ми виходимо з того, що інтерференція має різні ступені інтенсивності в різних соціальних групах. У промові тієї групи, яка добре володіє чужою мовою, інтерференція проявляється в меншій мірі. Навпаки, в чужій мові, яким користується мало досвідчене населення, ступінь інтерференції вище. Відзначимо також, що інтерференція нерідко виникає і тоді, коли мовець сприймає слово рідної мови в якості міжнародного

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. J. H. Phelizon. *Vocabulaire de la linguistique*. Paris, 1976.
2. Ж. Багана. Об отношении заимствования и интерференции // *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2008. – С. 38-41
3. Э. Ф. Володарская. Заимствование как отражение русско-английских контактов // *ВЯ*. 2002. № 4. - С. 96-118.
4. С. В. Семченский. Семантическая интерференция языков (на материале славяновосточнороманских языковых контактов): Автореф. дис.... д-ра филол. наук. Киев, 1973. - С. 34.
5. В. М. Дебов. Лексическая специфика французского языка в Алжире. Иваново, 1992.
6. S. G. Thomason, T. Kaufman. *Language contact, Creolization, and Genetic Linguistics*. Berclay, 1988.
7. R. Appel, P. Muysken. *Language contact and bilingualism*. London, 1987.
8. В. А. Виноградов. Интерференция // *Лингвистический энциклопедический словарь* / Гл. ред. В. Н. Ярцева. М., 1990. - С. 197.

SECTION: SCIENCE OF LAW

УДК.340.11.

Мисаев А. А.
ИСТИД (филиал) СКФУ
(Пятигорск, Россия)

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НРАВСТВЕННО-ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ

Аннотация. *Статья посвящена особенностям формирования нравственно-правового сознания студентов-юристов. Студент-юрист, обладающий развитым нравственно-правовым сознанием, способен участвовать в укреплении законности и правопорядка в современном обществе, быть активным носителем идей права, справедливости, правовой культуры.*

Ключевые слова: правосознание, нравственно-правовое сознание, правовая культура, студенты-юристы

Annotation. *The article is devoted to the peculiarities of formation of moral and legal consciousness of law students. Student-lawyer with a developed moral and legal consciousness, is able to participate in strengthening the rule of law in modern society, to be an active bearer of the ideas of law, justice, legal culture.*

Keywords: legal consciousness, moral and legal consciousness, legal culture, law students

Правовое сознание – важнейшая детерминанта поведения в правовой сфере. Это объективно существующий набор взаимосвязанных идей, эмоций, выражающих отношение общества, групп, индивидов к праву, к законам государства, к правовой системе общества. Это канал воздействия права через мотивацию, эмоции, сознание на поведение людей, на формирование общественных отношений.

Стержнем профессионализма будущих юристов является развитие нравственно-правовое сознание. Данное понятие не является неизменным и постоянно меняется с развитием юридической науки.

Так, в дореволюционный период нравственно-правовое сознание преимущественно рассматривалось во взаимосвязи с определенными историческими фактами и национальной культурой. Более подробно о нем писали И. А. Ильин, Л. И. Петражицкий, В. С. Соловьев.

Например, И. А. Ильин в своём труде «О сущности правосознания» писал: «Вся жизнь человека и вся судьба его слагаются при участии правосознания и под его руководством» [1, с. 185]. Он определял правосознание как «естественное чувство права и правоты или как особую духовную настроенность инстинкта в отношении к себе и к другим людям».

Социалистическое правосознание ученые определяли, как

«правосознание нового, высшего исторического типа, коренным образом отличающееся от всех предшествующих ему исторических типов правосознания», которое «ново по своей сущности, по пониманию целей и задач права, по пониманию методов и средств его осуществления» [2, с. 11].

С конца 50-х годов количество научных работ, исследующих вопросы нравственно-правового сознания, возрастает. Относительно ее природы одни исследователи считали, что правосознание – «классовая категория» [3, с. 151-152], а другие считали его отношением людей к праву и другим явлениям правовой действительности. Например, С. С. Алексеев рассматривает правосознание как совокупность чувств и представлений, выражающих субъективное отношение к действующему и желаемому праву [4, с. 176].

Исследование нравственно-правового сознания юристов - одна из актуальных тем в современной России. Это обусловлено, прежде всего, той ролью, которую они призваны играть в обеспечении эффективного функционирования механизма правового регулирования на всех его стадиях.

Нравственно-правовое сознание юриста - это научно обоснованная стройная система правовых знаний, убеждений и чувств, которыми он руководствуется в своей профессиональной деятельности. Безусловно, оно начинает формироваться в рамках высшего юридического образования, когда студенты-бакалавры, магистры (аспиранты) приобретают знания о правовой действительности, а также навыки осуществления практической юридической деятельности, которые в дальнейшем, развиваются и углубляются в результате профессиональной деятельности.

Формирование нравственно-правового сознания студентов-юристов - главная задача юридического факультета Института сервиса, туризма и дизайна, (филиала) Северо-Кавказского федерального университета в г. Пятигорске. Студенты, изучая основные отрасли права, обязательно анализируют этические проблемы и правила, затрагивающие взаимоотношения юриста-профессионала с клиентами, другими участниками процесса, с коллегами по профессиональному цеху, с государственными и муниципальными органами, с обществом в целом.

Свои теоретические знания, студенты активно используют на базе юридической клиники «Кристалль», оказывая бесплатную юридическую помощь социально-незащищенным категориям граждан. При юридической клинике «Кристалль» действует «Школа правовых знаний», деятельность которой заключается в правовом воспитании подрастающего поколения, предупреждении совершения преступлений среди несовершеннолетних, а также повышении правовой грамотности населения.

Студенты хорошо усвоили, что деформация нравственно-правового сознания и личности юриста (карьеризм, беспринципность, чрезмерная убежденность в своей непогрешимости и т.д.) отрицательно сказывается на облике юридической профессии, ее авторитете, качестве юридической деятельности. Только юрист, обладающий развитым нравственно-правовым сознанием, может успешно решать проблемы укрепления законности и правопорядка, повышения правовой культуры и правосознания населения, вести борьбу с коррупцией в российском государстве.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Ильин И.А. Общее учение о праве и государстве. М., 2006. – 688 с.
2. Сырцев В. А. Социалистическое правосознание в СССР. М., 1958. – 172 с.
3. Полянский Н. Н. Вопросы теории советского уголовного процесса. М., 1956. – 191 с.
4. Алексеев С. С. Проблемы теории права. - Свердловск, 1972. – 396 с.

Berdilo Rodica
Judecătoria Chișinău
Departamentul Drept Penal, Universitatea de Stat din Moldova
(Chișinău, Republica Moldova)

OMORUL SĂVÂRȘIT ÎN STARE DE AFECT: STUDIU DE DREPT COMPARAT

Adnotare. În cadrul acestui studiu, sunt analizate similitudinile și particularitățile ce caracterizează infracțiunea, prevăzută la art. 146 din Codul penal al Republicii Moldova, pe de o parte, și infracțiunile prevăzute de normele corespondente din legile penale ale Canadei, Confederației Elvețiene, Mongoliei, Republicii Albania, Republicii Argentina, Republicii Armenia, Republicii Azerbaidjan, Republicii Bulgaria, Republicii Costa Rica, Republicii Estonia, Republicii Federale Germania, Republicii Georgia, Republicii Kazahstan, Republicii Kârgâze, Republicii Letonia, Republicii Lituania, Republicii Polone, Republicii Serbia, Republicii Slovenia, Statului Israel și Ucrainei, pe de altă parte. În special, se examinează: starea emoțională specifică a subiectului omorului săvârșit în stare de afect; lista de fapte ale victimei, care pot provoca starea emoțională specifică a subiectului omorului săvârșit în stare de afect; circumstanțele care pot provoca o astfel de stare; rezultatul pe care-l produce sau poate să-l producă săvârșirea faptelor victimei omorului săvârșit în stare de afect; posibilitatea diferențierii răspunderii pentru omorul săvârșit în stare de afect, în funcție de lipsa sau prezența unor circumstanțe agravante, etc.

Cuvinte-cheie: omor, stare de afect, acte de violență, insulte grave, alte acte ilegale, alte acte imorale.

Berdilo Rodica
Chisinau Court
Department of Penal Law, Moldova State University
(Chisinau, Republic of Moldova)

MURDER IN THE HEAT OF PASSION: A COMPARATIVE LAW STUDY

Abstraction. In this study, are analyzed the similarities and the peculiarities which characterize the offense provided by the Art. 146 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, on the one hand, and the offenses provided by the corresponding norms of the criminal laws of Canada, the Swiss Confederation, Mongolia, the Republic of Albania, the Republic of Argentina, the Republic of Armenia, the Republic of Azerbaijan, the Republic of Bulgaria, the Republic of Costa Rica, Estonia, the Federal Republic of Germany, the Republic of Georgia, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Poland, the Republic of Serbia, the Republic of Slovenia, the State of Israel and Ukraine, on the other hand. In particular, it examines: the specific emotional state of the subject of murder committed in the heat of passion; the list of actions of the victim, which may cause the specific emotional state of the subject of murder committed in the heat of passion; the circumstances that may cause such a condition; the result that produces or is

capable to produce the actions of the victim of murder committed in the heat of passion; the possibility of differentiating the responsibility for the murdered offense, depending on the absence or the presence of aggravating circumstances, etc.

Keywords: *murder, heat of passion, acts of violence, serious insults, other illegal acts, other immoral acts.*

Articolul 146 CP RM stabilește răspunderea pentru omorul săvârșit în stare de afect survenită în mod subit, provocată de acte de violență sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei. În legile penale ale unor state este prevăzută răspunderea pentru fapte similare. În cele ce urmează vom analiza similitudinile și particularitățile ce caracterizează astfel de fapte.

Întâi de toate, ne vom referi la starea emoțională specifică a subiectului infracțiunii. În art. 146 CP RM, această stare este redată prin cuvintele „stare de afect”.

Nu găsim o astfel de sintagmă în legile penale ale altor state. Cea mai apropiată ca sens este sintagma „tulburare emoțională puternică (afect)”, utilizată în alin. 1 art. 122 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan [1] și în art. 101 din Codul penal al Republicii Kazahstan [2].

În alte legi penale străine se recurge la sintagmele:

– „starea de tulburare emoțională puternică sau de influențare a unei situații psihotramatizante grave” (art. 113 din Codul penal al Confederației Elvețiene [3]);

– „profundă suferință psihică” (art. 82 din Codul penal al Republicii Albania [4]);

– „starea de tulburare emoțională puternică și justificată de circumstanțele aferente” (lit. a) alin. 1) art. 81 din Codul penal al Republicii Argentina [5]; alin. 1) art. 113 din Codul penal al Republicii Costa Rica [6];

– „starea de tulburare puternică” (art. 118 din Codul penal al Republicii Bulgaria [7]);

– „tulburare emoțională puternică” (art. 103 din Codul penal al Republicii Estonia [8]; art. 111 din Codul penal al Republicii Georgia [9]; art. 120 din Codul penal al Republicii Letonia [10]; art. 130 din Codul penal al Republicii Lituania [11]);

– „emoție puternică” (art. 93 din Codul penal al Mongoliei [12]);

– „tulburare puternică” (§ 4 art. 148 din Codul penal al Republicii Polone [13]);

– „starea de tulburare emoțională puternică” (art. 116 din Codul penal al Ucrainei [14]).

Descrierea stării emoționale specifice a subiectului infracțiunii, prevăzute la art. 146 CP RM, se deosebește cel mai mult de descrierea stării corespondente din legea penală israeliană:

– „starea în care, datorită unei tulburări psihice grave sau a unui defect al activității psihice, capacitatea făptuitorului a fost semnificativ limitată, dar nu într-o asemenea măsură încât acesta să nu poată, în esență: (1) să înțeleagă semnificația faptei pe care o comite sau perfidia unei astfel de fapte; sau (2) să se abțină de la săvârșirea unei asemenea fapte” (alin. (κ) art. 300 κ din Codul penal al Statului Israel [15]);

– „starea emoțională gravă” (alin. (λ) art. 300 κ din Codul penal al Statului Israel).

Din art. 146 CP RM reiese că starea emoțională a subiectului infracțiunii trebuie să survină în mod subit. O abordare similară o atestăm în: art. 232 din Codul penal al Canadei [16]; art. 82 din Codul penal al Republicii Albania; art. 105 din Codul penal al Republicii Armenia [17]; alin. 1 art. 122 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan; art. 103 din Codul penal al Republicii Estonia; § 213 din Codul penal al Republicii Federale Germania [18]; art. 111 din Codul penal al Republicii Georgia; art. 101 din Codul penal al Republicii Kazahstan; art. 131 din Codul penal al Republicii Kârgâze [19]; art. 120 din Codul penal al Republicii Letonia; art. 130 din Codul penal al Republicii Lituania; art. 93 din Codul penal al Mongoliei; art. 115 din Codul penal al Republicii Serbia [20]; art. 116 din Codul penal al Ucrainei.

Dimpotrivă, în alte legi penale străine nu se consemnează expres că starea emoțională a subiectului infracțiunii trebuie să survină în mod subit. Avem în vedere: lit. a) alin. 1) art. 81 din Codul penal al Republicii Argentina; art. 118 din Codul penal al Republicii Bulgaria; § 4 art. 148 din Codul penal al Republicii Polone; art. 128 din Codul penal al Republicii Slovenia [21].

În art. 146 CP RM, lista de fapte ale victimei, care pot provoca starea emoțională specifică a subiectului infracțiunii, include: actele de violență, insultele grave, alte acte ilegale sau imorale ale victimei.

Pentru comparație, în alte legi penale străine, lista în cauză are următorul conținut:

– violența sau insulta gravă a victimei (art. 82 din Codul penal al Republicii Albania; art. 103 din Codul penal al Republicii Estonia; art. 120 din Codul penal al Republicii Letonia; art. 93 din Codul penal al Mongoliei);

– violența, insulta gravă sau alte acțiuni ilegale ale victimei (art. 118 din Codul penal al Republicii Bulgaria);

– violența, insulta gravă, alte acțiuni (inacțiuni) ilegale sau imorale ale victimei (alin. 1 art. 122 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan); art. 131 din Codul penal al Republicii Kârgâze);

– violența, molestarea, insulta gravă, alte acțiuni ori inacțiuni ilegale ori imorale, conduita ilegală sau imorală sistematică a victimei (art. 105 din Codul penal al Republicii Armenia);

– molestarea sau insultarea gravă a făptuitorului sau a unei rude a lui (§ 213 din Codul penal al Republicii Federale Germania);

– violența ilegală, insulta gravă sau o altă faptă imorală gravă a victimei față de făptuitor sau ruda lui apropiată (art. 111 din Codul penal al Republicii Georgia);

– violența, molestarea, insulta gravă, alte acțiuni (inacțiuni) ilegale sau imorale ale victimei (art. 101 din Codul penal al Republicii Kazahstan);

– fapta ilegală săvârșită de victimă sau insulta deosebit de gravă a victimei adresată făptuitorului sau unei persoane apropiate acestuia (art. 130 din Codul penal al Republicii Lituania);

– umilirea brutală și prelungită a făptuitorului sau a membrului familiei acestuia (alin. (a) art. 300 x din Codul penal al Statului Israel);

– atacul sau abuzul din partea victimei ori insulta gravă a victimei adresată făptuitorului (art. 115 din Codul penal al Republicii Serbia);

– atacul din partea victimei sau insulta gravă a acesteia adresată făptuitorului (art. 128 din Codul penal al Republicii Slovenia);

– violența ilegală, molestarea sistematică sau insulta gravă a victimei (art. 116 din Codul penal al Ucrainei).

În legile penale ale unor state, nu doar faptele victimei, dar și anumite circumstanțe pot evolua ca factori ce pot provoca starea emoțională specifică a subiectului infracțiunii:

– situația psihotramatizantă prelungită care a apărut în legătură cu comportamentul sistematic ilegal sau imoral al victimei (alin. 1 art. 122 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan; art. 101 din Codul penal al Republicii Kazahstan);

– trauma psihologică condiționată de comportamentul repetat ilegal sau imoral al victimei (art. 111 din Codul penal al Republicii Georgia).

Este de menționat că, în § 4 art. 148 din Codul penal al Republicii Polone, ca factor ce poate provoca starea emoțională specifică a subiectului infracțiunii, se specifică exclusiv circumstanțele justificative (fără a se concretiza care sunt acestea).

În art. 146 CP RM lipsește specificarea că faptele victimei nu trebuie să fie săvârșite din vina făptuitorului. O astfel de condiție nu rezultă din art. 146 CP RM.

Pentru comparație, în unele legi penale străine, se consemnează expres că faptele victimei nu trebuie să fie săvârșite din vina făptuitorului: § 213 din Codul penal al Republicii Federale Germania; art. 115 din Codul penal al Republicii Serbia; art. 128 din Codul penal al Republicii Slovenia.

Cu alte cuvinte, în aceste legi se accentuează că lanțul causal nu trebuie să arate astfel: acțiunea sau inacțiunea făptuitorului → fapta victimei → omorul săvârșit în stare de afect. Lanțul causal trebuie să arate doar astfel: fapta victimei → omorul săvârșit în stare de afect.

În art. 146 CP RM nu se specifică cine anume este „ținta” faptelor victimei. Din contra, în legile penale ale unor state, în dispoziția incriminatoare, în calitate de „țintă” a faptelor victimei este menționat făptuitorul și alte persoane:

– ruda făptuitorului (§ 213 din Codul penal al Republicii Federale Germania);
– ruda apropiată a făptuitorului (art. 111 din Codul penal al Republicii Georgia); persoana apropiată a făptuitorului (art. 130 din Codul penal al Republicii Lituania);

– membrul familiei făptuitorului (alin. (λ) art. 300 x din Codul penal al Statului Israel).

În unele legi penale străine, în dispoziția incriminatoare este specificat rezultatul pe care-l produce sau poate să-l producă săvârșirea faptelor victimei:

– „[...] s-au produs sau ar fi putut să se producă urmări grave pentru făptuitor sau pentru rudele scestuia” (art. 118 din Codul penal al Republicii Bulgaria);

– „[...] au avut sau ar fi putut avea urmări grave pentru făptuitor sau pentru persoanele apropiate acestuia” (art. 93 din Codul penal al Mongoliei).

Astfel de sintagme amintesc despre sintagma care a fost utilizată în art. 90 CP RM din 1961 („dacă aceste acțiuni au provocat sau ar fi putut provoca urmări grave pentru cel vinovat sau rudele lui”), precum și în art. 146 CP RM până la intrarea în vigoare a Legii nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova („dacă aceste acte au avut sau ar fi putut avea urmări grave pentru cel vinovat sau rudele lui”).

În varianta în vigoare a art. 146 CP RM, lipsește o asemenea sintagmă, ceea ce înseamnă că articolul în cauză se aplică, indiferent de gravitatea urmărilor

produse sau care ar fi putut să se producă în rezultatul săvârșirii de către victimă a faptei ce a provocat starea de afect a făptuitorului.

În opinia lui S. Brînza, „este salutară eliminarea, din art. 146 și art. 156 CP RM, a sintagmei „dacă aceste acte au avut sau ar fi putut avea urmări grave pentru cel vinovat sau rudele lui”. Or, nu era clar care criterii erau puse la baza determinării gravității urmărilor pentru făptuitor sau rudele lui: ar trebui oare noțiunea „urmări grave” să se refere doar la prejudiciul fizic sau și la prejudiciul material și cel moral? Era oare necesar, la stabilirea faptului dacă urmările sunt sau nu grave, să se ia în considerație și opinia făptuitorului și/sau a rudelor acestuia?” [22] Ne raliem acestui punct de vedere.

Încheiem acest studiu cu examinarea posibilității diferențierii răspunderii pentru omorul săvârșit în stare de afect, în funcție de lipsa sau prezența unor circumstanțe agravante.

În art. 146 CP RM nu este menționată nicio circumstanță agravantă. S. Brînza consideră că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 146 CP RM, nu se justifică agravarea răspunderii penale: „Stabilirea unei circumstanțe agravante în cadrul unei componente de infracțiuni, care presupune prezența unei circumstanțe atenuante, va însemna nu altceva decât anularea efectelor acelei circumstanțe atenuante. [...] Nu trebuie alterat principiul fixat la lit. a) art. 117 CP RM, în conformitate cu care, în cazul concurenței dintre o componentă de infracțiune cu circumstanțe atenuante și alta cu circumstanțe agravante, calificarea se face în baza normei care include componentă cu circumstanțe atenuante” [23]. Susținem această poziție.

În alte legi penale străine, lucrurile stau altfel.

De exemplu, atestăm circumstanța săvârșirii infracțiuni asupra a două sau mai multor persoane în alin. 2 art. 122 din Codul penal al Republicii Azerbaidjan, în alin. 2 art. 111 din Codul penal al Republicii Georgia, în alin. 2 art. 101 din Codul penal al Republicii Kazahstan și în alin. 2 art. 131 din Codul penal al Republicii Kârgâze.

În art. 118 din Codul penal al Republicii Bulgaria, ca circumstanțe agravante se consemnează săvârșirea infracțiunii: 1) asupra unei persoane cu funcție de răspundere, a unui reprezentant al societății, a unui militar, inclusiv al unui stat aliat ori al unei armate aliate sau al unui stat prieten ori al unei armate prietene, în exercitarea sau în legătură cu exercitarea funcțiilor de serviciu sau a obligațiilor de serviciu, ori a unei persoane care beneficiază de protecție internațională; 2) de o persoană cu funcție de răspundere, un reprezentant al societății sau o persoană din cadrul poliției, în exercitarea sau în legătură cu exercitarea funcțiilor de serviciu sau a obligațiilor de serviciu; 3) asupra tatălui, a mamei, a fiului sau a fiicei; 4) asupra unei femei însărcinate, a unui minor sau a două ori mai multor persoane; 5) asupra unei persoane aflate în stare de neputință; 6) prin metode sau mijloace, care prezintă pericol pentru viața mai multor persoane, ori care provoacă suferințe deosebite victimei ori cu deosebită cruzime.

În fine, în corespundere cu alin. 1) art. 113 din Codul penal al Republicii Costa Rica, răspunderea se agravează dacă victima are una dintre următoarele calități: ruda în linie ascendentă, copilul sau soțul făptuitorului; fratele sau sora acestuia; concubinel făptuitorului, dacă aceștia au împreună un copil sau mai mulți și duc o viață comună pe parcursul a cel puțin doi ani până la săvârșirea infracțiunii.

BIBLIOGRAFIE:

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Disponibil: www.e-qanun.az/code/11
2. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. Disponibil: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>
3. Code pénal suisse. Disponibil: <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19370083/index.html>
4. Kodi penal i Republikës së Shqipërisë. Disponibil: www.hidaa.gov.al/ligje/kodi%20penal%20i%20rsh.pdf
5. Codigo Penal Argentino. Disponibil: <https://iberred.org/sites/default/files/codigopenalargentino.pdf>
6. Código Penal de Costa Rica. Disponibil: https://iberred.org/sites/default/files/codigo_penal_13-2-13_cr_2.pdf
7. Наказателен кодекс. Disponibil: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/1589654529>
8. Criminal Code of the Republic of Estonia. Disponibil: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>
9. Criminal Code of Georgia. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>
10. Kriminālikums. Disponibil: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>
11. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Disponibil: www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150
12. Эрүүгийн хууль. Disponibil: <http://www.parliament.mn/files/6046>
13. Kodeks karny. Disponibil: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970880553&type=3>
14. Кримінальний кодекс України. Disponibil: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page12
15. Закон об уголовном праве Израиля. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2010, p. 168. 262 p.
16. Criminal Code, RSC 1985, c C-46. Disponibil: <https://www.canlii.org/en/ca/laws/stat/rsc-1985-c-c-46/latest/rsc-1985-c-c-46.html>
17. Уголовный кодекс Республики Армения. Disponibil: www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show
18. Strafgesetzbuch (StGB) § 213 Minder schwerer Fall des Totschlags. Disponibil: http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_213.html
19. Уголовный кодекс Кыргызской Республики // Эркин Тоо, 2017, № 19-20.
20. Кривични законик Србије. Disponibil: http://www.uzda.gov.rs/filesystem/sitedocuments/zakoni/krivicni_zakonik.pdf
21. Kazenski zakonik Republike Slovenije. Disponibil: http://zakonodajna.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO905.html
22. Brînză S. Unele implicații ale legii nr. 277 din 18.12.2008 asupra calității interpretării și aplicării legii penale // Revista Națională de Drept, 2009, nr. 10-12, p. 25-26.
23. Brînză S. Infracțiunile prevăzute la art. 146 și la art. 156 CP RM: reflecții asupra calității legii penale și asupra unor probleme de calificare // Revista Națională de Drept, 2008, nr. 2, p. 2-8.

Brînza Cristian Sergiu
Departamentul Drept penal
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău, Republica Moldova)

CORUPȚIA ÎN SECTORUL PRIVAT: ANALIZA DE DREPT PENAL COMPARAT

Adnotare. În legile penale ale Republicii Albania, Republicii Armenia și Republicii Letonia, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută în capitolele consacrate infracțiunilor economice și/sau contra patrimoniului. În legile penale ale Federației Ruse, Republicii Georgia și Republicii Kazahstan, răspunderea pentru asemenea infracțiuni este prevăzută în capitolele dedicate infracțiunilor contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații. Doar în legea penală albaneză, răspunderea pentru luarea de mită și darea de mită este stabilită în articole aparte. În celelalte legi penale analizate, răspunderea pentru ambele aceste fapte este prevăzută în cadrul unui singur articol. Se distinge prin originalitate legea penală letonă care incriminează expres doar darea de mită, nu și luarea de mită.

Cuvinte-cheie: corupție, sectorul privat, luarea de mită, darea de mită, coruperea pasivă, coruperea activă.

Brinza Cristian S.
Department of Penal Law, Moldova State University
(Chisinau, Republic of Moldova)

CORRUPTION IN THE PRIVATE SECTOR: COMPARATIVE CRIMINAL LAW ANALYSIS

Abstraction. In the criminal laws of the Republic of Albania, the Republic of Armenia and the Republic of Latvia, liability for acts of corruption in the private sector is laid down in the chapters on economic crimes and / or on patrimony. In the criminal laws of the Russian Federation, the Republic of Georgia and the Republic of Kazakhstan, liability for such crimes is laid down in the chapters on offenses against the service interests in commercial organizations or other such organizations. Only in Albanian criminal law, liability for giving bribes and taking bribes is set out in separate articles. In the other criminal laws analyzed, liability for both of these offences is provided in a single article. However, we see a different approach in the Latvian criminal law, which criminalizes the giving of bribes, but not taking of bribes.

Keywords: corruption, private sector, taking bribes, giving bribes, passive corruption, active corruption.

Există legi penale străine în care, ca și în legea penală autohtonă, în capitole aparte sunt incriminate faptele de corupție în sectorul public și faptele de corupție în sectorul privat.

De exemplu, în partea specială a Codului penal al Republicii Albania [1] (în continuare – CP RAI), Capitolul III „Faptele penale referitoare la patrimoniu sau la

sfera economică” conține Secțiunea IV „Faptele penale comise în companiile comerciale”.

Din această secțiune fac parte articolul 164/a „Coruperea activă în sectorul privat” și articolul 164/b „Coruperea pasivă în sectorul privat”. Primul dintre aceste articole prevede răspunderea pentru „promisiunea, oferirea sau darea, directă ori indirectă, unei persoane, care exercită o funcție de conducere într-o societate comercială sau care lucrează în orice altă funcție în sectorul privat, a oricărei remunerații necuvenite pentru această persoană sau pentru un terț, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea unei acțiuni contrare funcției acestei persoane”.

La rândul său, art. 164/b CP RAI stabilește răspunderea pentru „solicizarea sau luarea, directă sau indirectă, a oricărei remunerații necuvenite sau a unei astfel de promisiuni, pentru sine sau pentru o persoană terță, ori acceptarea unei oferte sau a unei promisiuni privind o remunerație necuvenită, de către persoana care exercită o funcție de conducere sau care lucrează în orice calitate în sectorul privat, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea unei acțiuni contrare funcției sale”.

Aceste două articole corespund art. 334 și 333 CP RM. Articolelor 324 și 325 CP RM le corespund anumite articole din Capitolul VIII „Infrațiuni contra autorității statului” din partea specială a CP RAI.

Din acest capitol face parte Secțiunea I „Faptele penale contra activității publice comise de cetățenii albanezi” (care cuprinde, printre altele, articolul 244 „Coruperea activă a persoanelor care exercită funcții publice”, articolul 244/a „Coruperea activă a funcționarilor publici străini” și articolul 245 „Coruperea activă a unui înalt funcționar de stat și a aleșilor / reprezentanților locali”), precum și Secțiunea II „Faptele penale contra activității publice comise de stat sau de funcționarii publici” (care cuprinde, printre altele, articolul 259 „Coruperea pasivă a persoanelor care exercită funcții publice”, articolul 259/a Corupția pasivă a funcționarilor publici străini” și articolul 260 „Coruperea pasivă a înalților funcționari de stat sau a aleșilor locali”).

În partea specială a Codului penal al Republicii Armenia [2] (în continuare – CP RAr), Capitolul 22 „Infrațiuni contra activității economice” conține articolul 200 „Mituirea comercială”.

În alineatele 1 și 2 ale acestui articol se prevede răspunderea pentru mituirea comercială activă, adică pentru „transmiterea ilegală de bani, valori mobiliare, alte bunuri sau servicii cu caracter patrimonial unui angajat al unei organizații comerciale sau al unei alte organizații, care exercită o funcție administrativă, unui arbitru, auditor sau avocat, pentru comiterea în favoarea mituitorului de acțiuni (inacțiuni) în legătură cu funcția deținută de aceste persoane”.

În alineatele 3 și 4 ale art. 200 CP RAr este stabilită răspunderea pentru mituirea comercială pasivă, adică pentru „obținerea de către angajații unei organizații comerciale sau ai unei alte organizații, care exercită funcții de conducere, sau care au calitatea de arbitru, auditor sau avocat, de bani, valori mobiliare sau alte bunuri pentru comiterea de acțiuni (inacțiuni) în favoarea mituitorului, cu excepția clientului acestora, în legătură cu poziția pe care o au”.

În același timp, Capitolul 29 „Infrațiuni contra serviciului public” din partea specială a CP RAr conține articolul 311 „Coruperea pasivă” și art. 312 „Coruperea activă”.

În sensul art. 311 CP RAr, prin „corupere pasivă” se înțelege „primirea,

personal sau printr-un intermediar, de mită sub formă de bani, bunuri, drepturi patrimoniale, valori mobiliare sau alte avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea oricărei acțiuni de către persoana cu funcție de răspundere în limitele atribuțiilor sale, în favoarea corupătorului sau a persoanei pe care o reprezintă, pentru facilitarea îndeplinirii sau neîndeplinirii unei astfel de acțiuni ori pentru oferirea protecției sau conivenței în serviciu cu folosirea situației sale de serviciu”.

Articolul 312 CP RAR prevede răspunderea pentru „darea unei persoane cu funcție de răspundere, personal sau printr-un intermediar, de mită sub formă de bani, bunuri, drepturi patrimoniale, valori mobiliare sau alte avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea de către persoana cu funcție de răspundere a oricărei acțiuni în limitele atribuțiilor sale, în favoarea corupătorului sau a persoanelor pe care le reprezintă, ori pentru contribuirea la îndeplinirea sau neîndeplinirea unei astfel de acțiuni, ori ori pentru oferirea protecției sau conivenței în serviciu cu folosirea de către persoana cu funcție de răspundere a situației sale de serviciu”.

În partea specială a Codului penal al Federației Ruse [3] (în continuare – CP FR), Capitolul 23 „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține art. 204 „Mituirea comercială”.

Alineatele 1-4 ale acestui articol prevăd răspunderea pentru „mituirea comercială activă”. Se are în vedere „transmiterea ilegală unei persoane care exercită funcții de conducere într-o organizație comercială sau într-o altă organizație de bani, titluri de valoare sau alte bunuri, ori prestarea ilegală unei astfel de persoane a serviciilor cu caracter patrimonial, ori transmiterea unei astfel de persoane a unor drepturi patrimoniale (inclusiv atunci când, la indicația unei astfel de persoane, se transmit bunuri, se prestează servicii cu caracter patrimonial sau se transferă drepturi patrimoniale către o altă persoană fizică sau juridică) pentru săvârșirea unei acțiuni (inacțiuni) în interesul mituitorului sau al unei alte persoane, în cazul în care această acțiune (inacțiune) intră în competența de serviciu a unei astfel de persoane sau în cazul în care, în virtutea situației sale de serviciu, o astfel de persoană poate contribui la săvârșirea acțiunii (inacțiunii) în cauză”.

În sensul alin. 5-8 ale art. 204 CP FR, mituirea comercială pasivă presupune „primirea ilegală de către persoana care exercită funcții de conducere într-o organizație comercială sau într-o altă organizație de bani, titluri de valoare sau alte bunuri, ori beneficierea ilegală de către o astfel de persoană de serviciile cu caracter patrimonial sau de drepturile patrimoniale (inclusiv atunci când, la indicația unei astfel de persoane, se transmit bunuri, se prestează servicii patrimoniale sau se transferă drepturi patrimoniale către o altă persoană fizică sau juridică) pentru săvârșirea unei acțiuni (inacțiunii) în interesul mituitorului sau al unei alte persoane, în cazul în care această acțiune (inacțiune) intră în competența de serviciu a unei astfel de persoane sau în cazul în care, în virtutea situației sale de serviciu, o astfel de persoană poate contribui la săvârșirea acțiunii (inacțiunii) în cauză”.

La rândul său, Capitolul 30 „Infrațiuni contra autorității publice, a intereselor serviciului public și a serviciului în organele administrației publice locale” din partea specială a CP FR conține articolul 290 „Coruperea pasivă” și articolul 291 „Coruperea activă”. Aceste două articole corespund art. 324 și 325 CP RM.

În partea specială a Codului penal al Republicii Georgia [4] (în continuare –

CP RG), Capitolul XXIX „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține articolul 221 „Mituirea comercială”.

În alineatele 1 și 2 ale acestui articol se stabilește răspunderea pentru mituirea comercială activă. Se are în vedere „oferirea, promisiunea sau darea unei persoane care exercită atribuții de conducere, de reprezentare sau alte atribuții speciale într-o întreprindere sau într-o altă organizație, în formă directă sau indirectă, de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau servicii cu caracter patrimonial, și (sau) a altor avantaje necuvenite în favoarea unei astfel de persoane sau a unei alte persoane, pentru ca o astfel de persoană să îndeplinească o acțiune sau să se abțină de la îndeplinirea unei acțiuni prin încălcarea îndatoririlor sale de serviciu, în interesul mituitorului sau al unei alte persoane”.

În sensul alin. 3 și 4 art. 221 CP RG, mituirea comercială pasivă presupune „solicitarea sau primirea de către persoana care exercită atribuții de conducere, de reprezentare sau alte atribuții speciale într-o întreprindere sau într-o altă organizație, ori care lucrează într-o asemenea organizație, în formă directă sau indirectă, pentru sine sau pentru o altă persoană, a ofertei, promisiunii sau transmiterii de bani, titluri de valoare sau alte bunuri, ori a beneficiilor de serviciu cu caracter patrimonial și (sau) a altor avantaje necuvenite pentru îndeplinirea unei acțiuni sau abținerea de la îndeplinirea unei acțiuni prin încălcarea îndatoririlor sale de serviciu, în interesul mituitorului sau al unei alte persoane”.

La rândul său, Capitolul XXXIX „Infrațiuni de serviciu” din partea specială a CP RG conține art. 338 „Coruperea pasivă” și art. 339 „Coruperea activă”.

În sensul art. 338 CP RG, prin „corupere pasivă” se înțelege „primirea sau solicitarea de către funcționarii publici sau de către persoanele asimilate acestora, în formă directă sau indirectă, de bani, titluri de valoare, alte bunuri, avantaje patrimoniale sau orice alte foloase necuvenite, ori acceptarea de oferte sau promisiuni de astfel de foloase, pentru sine sau pentru alte persoane, pentru îndeplinirea sau abținerea de la îndeplinirea de către astfel de funcționari sau de către persoanele asimilate acestora a unor acțiuni în favoarea corupătorului sau a altei persoane, ori pentru utilizarea autorității oficiale a acestor persoane în vederea realizării unor scopuri similare, ori pentru exercitarea protecției de serviciu în timpul exercitării de către acestea a atribuțiilor lor de serviciu”.

Conform art. 339 CP RG, prin „corupere activă” se are în vedere „promisiunea, oferirea sau darea funcționarilor publici sau persoanelor asimilate acestora, în formă directă sau indirectă, de bani, titluri de valoare, alte bunuri, avantaje patrimoniale sau orice alte foloase necuvenite, în favoarea funcționarilor publici sau a persoanelor asimilate acestora ori a altor persoane, pentru îndeplinirea sau abținerea de la îndeplinirea de către astfel de funcționari sau de către persoanele asimilate acestora a unor acțiuni în favoarea corupătorului sau a altei persoane, ori pentru utilizarea autorității oficiale a acestor persoane în vederea realizării unor scopuri similare, ori pentru exercitarea protecției de serviciu în timpul exercitării de către acestea a atribuțiilor lor de serviciu”.

În partea specială a Codului penal al Republicii Letonia [5] (în continuare – CP RLe), Capitolul XIX „Infrațiuni de natură economică” conține articolul 199 „Mituirea comercială”.

Acest articol stabilește răspunderea doar pentru mituirea comercială activă, adică pentru „transmiterea de valori materiale, de foloase patrimoniale sau de alte

foloase, direct sau prin intermediari, angajatului responsabil al unei întreprinderi (societății comerciale) sau al unei organizații, ori unei persoane autorizate de întreprindere (societate comercială) sau de organizație, pentru ca aceasta, abuzând de atribuțiile sale, să îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unei acțiuni în interesul celui care oferă astfel de foloase”.

În acest capitol nu există un articol în care să fie prevăzută răspunderea pentru mituirea comercială pasivă. Probabil, în acest caz se aplică art. 196 CP RLe.

Potrivit acestui articol, răspunderea se aplică pentru abuzul de atribuții sau depășirea atribuțiilor, adică pentru „abuzul de atribuții sau depășirea atribuțiilor fie de către funcționarul responsabil al întreprinderii (societății comerciale) sau al unei organizații, și anume de către persoana care are dreptul, într-o întreprindere (societate comercială) sau într-o organizație, să ia decizii obligatorii pentru alte persoane, ori dreptul de a dispune de patrimoniul sau mijloacele financiare ale întreprinderii (societății comerciale) sau ale unei alte organizații, fie de către o persoană autorizată de întreprindere (societate comercială) sau de o altă organizație, aceasta cauzând daune considerabile întreprinderii (societății comerciale) sau unei alte organizații ori drepturilor sau intereselor protejate prin lege ale unei alte persoane”.

În același timp, Capitolul XXIV „Infrațiunile legate de serviciul în instituțiile publice” conține articolul 320 „Coruperea pasivă” și articolul 323 „Coruperea activă”.

În sensul art. 320 CP RLe, corupere pasivă înseamnă „primirea de către un funcționar public, direct sau prin intermediari, de mită, adică acceptarea cu bună știință ilegală de valori materiale, de foloase patrimoniale sau de alte foloase, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea unei acțiuni sau inacțiuni în interesul corupătorului, prin folosirea situației de serviciu a funcționarului public”.

În corespundere cu art. 323 CP RLe, coruperea activă presupune „transmiterea de valori materiale, de foloase patrimoniale sau de alte foloase, direct sau prin intermediari, către un funcționar public, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea unei acțiuni sau inacțiuni în interesul corupătorului, prin folosirea situației de serviciu a funcționarului public”.

În partea specială a Codului penal al Republicii Kazahstan [6] (în continuare – CP RK), Capitolul 9 „Delictele penale împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații” conține articolul 253 „Mituirea comercială”.

Alineatele 1-3 ale acestui articol stabilesc răspunderea pentru mituirea comercială activă, adică pentru „transmiterea ilegală de bani, valori mobiliare sau alte bunuri către persoana care exercită funcții administrative într-o organizație comercială sau într-o altă organizație, ori prestarea ilegală de servicii cu caracter patrimonial în schimbul folosirii de către o astfel de persoană a situației sale de serviciu, sau al protecției generale ori al conivenței generale în timpul serviciului, în interesele mituitorului”.

Alin. 4-6 art. 253 CP RK prevăd răspunderea pentru „primirea ilegală de către persoana care exercită funcții administrative într-o organizație comercială sau într-o altă organizație, de bani, valori mobiliare, alte bunuri, ori beneficierea ilegală de servicii cu caracter patrimonial în schimbul folosirii de către o astfel de persoană a situației sale de serviciu, sau al protecției generale ori al conivenței generale în timpul serviciului, în interesele mituitorului”.

În fine, Capitolul 15 „Delictele penale corupționale sau de alt gen contra intereselor de serviciu și de administrare publică” din partea specială a CP RK conține articolul 366 „Coruperea pasivă” și articolul 367 „Coruperea activă”.

În art. 366 CP RK, prin „corupere pasivă” se are în vedere „primirea de către persoana autorizată să exercite funcții publice, de către o persoană asimilată acesteia, de către o persoană care ocupă o funcție de demnitate publică, de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană cu funcție de răspundere a unui stat străin ori a unei organizații internaționale, direct sau prin intermediari, de mită sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri, drepturi patrimoniale sau avantaje patrimoniale, pentru sine sau pentru alții, în schimbul îndeplinirii acțiunii (inacțiunii) în favoarea corupătorului sau a persoanelor reprezentate de acesta, în cazul în care o astfel de acțiune (inacțiune) intră în competența de serviciu a persoanei sus-numite sau, în virtutea situației sale de serviciu, această persoană poate contribui la îndeplinirea unei astfel de acțiuni (inacțiuni), ori al protecției generale ori al conivenței generale acordate corupătorului”. La rândul său, art. 367 CP RK prevede răspunderea pentru „darea de mită, direct sau prin intermediari, persoanei autorizate să exercite funcții publice, persoanei asimilate acesteia, persoanei care ocupă o funcție de demnitate publică, persoanei cu funcție de răspundere sau persoanei cu funcție de răspundere a unui stat străin ori a unei organizații internaționale”.

Sintetizând cele evocate mai sus, remarcăm că, în legile penale ale Republicii Albania, Republicii Armenia și Republicii Letonia, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută în capitolele consacrate infracțiunilor economice și/sau contra patrimoniului. În legile penale ale Federației Ruse, Republicii Georgia și Republicii Kazahstan, răspunderea pentru asemenea infracțiuni este prevăzută în capitolele dedicate infracțiunilor contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații. Doar în legea penală albaneză, răspunderea pentru luarea de mită și darea de mită este stabilită în articole aparte. În celelalte legi penale analizate, răspunderea pentru ambele aceste fapte este prevăzută în cadrul unui singur articol. Se distinge prin originalitate legea penală letonă care incriminează expres doar darea de mită, nu și luarea de mită.

BIBLIOGRAFIE:

1. Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë. Disponibil: www.hidaa.gov.al/ligje/kodi%20penal%20i%20rsh.pdf
2. Уголовный кодекс Республики Армения. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>
3. Уголовный кодекс Российской Федерации // Собрание законодательства Российской Федерации, 1996, № 25.
4. Criminal Code of Georgia. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>
5. Krimināllikums // Latvijas Vēstnesis, 1998, no. 199/200.
6. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі. Disponibil: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226>

Pavliuc Ghenadie Iosif
Judecătoria Chişinău
Catedra Drept public
Universitatea de Studii Europene din Moldova
(Chişinău, Republica Moldova)

STATUTUL JURIDIC AL EXPERTULUI JUDICIAR ÎN CONTEXTUL LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

Adnotare. În rezultatul analizei Legii Republicii Moldova nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, se ajunge la concluzia că: expertul judiciar este autorizat de stat să-și desfășoare activitatea; activitatea, desfășurată de expertul judiciar, este o activitate de interes public. În consecință, în condițiile legislației în vigoare a Republicii Moldova, expertul judiciar este o persoană autorizată de stat să îndeplinească activități de interes public. Expertul judiciar este o persoană anume autorizată (nu investită) de stat să îndeplinească activități de interes public. Or, licența, nu ordinul ministrului justiției, este actul prin care expertului judiciar i se acordă împuterniciri. Indiferent de forma de organizare a activității expertului judiciar, acesta este persoană publică. Un astfel de statut îl au nu doar experții judiciari din cadrul instituțiilor publice de expertiză judiciară, ci și experții judiciari din cadrul birourilor individuale de expertiză judiciară și al birourilor asociate de expertiză judiciară. Abrogarea Legii Republicii Moldova nr. 1086 din 23.06.2000 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale, precum și a Legii Republicii Moldova nr. 451 din 30.07.2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, nu au putut influența asupra statutului de persoană publică a expertului judiciar.

Cuvinte-cheie: expert judiciar, persoană autorizată de stat, activitate de interes public, persoană publică, licență.

Pavlyuk Gennady Y.
Chisinau Court
Department of Public Law
University of European Studies of Moldova
(Chisinau, Republic of Moldova)

LEGAL STATUS OF THE JUDICIAL EXPERT IN THE CONTEXT OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstraction. As a result of the analysis of the Law of the Republic of Moldova no. 68 of 14.04.2016 on the judicial expertise and status of the judicial expert, it is concluded that: the judicial expert is authorized by the state to carry out his activity; the activity carried out by the judicial expert is an activity of public interest. Consequently, according to the legislation in force of the Republic of Moldova, the judicial expert is a person authorized by the state to carry out activities of public interest. The judicial expert is a person specifically authorized (not invested) by the state to perform activities of public interest. The license, not the order of the Minister of Justice, is the act by which the judicial expert is empowered.

Regardless of the form of organization of the judicial expert's activity, he is a public figure. Such a statute have not only the judicial experts in the public judicial expertise institutions but also the judicial experts from the individual judicial expertise bureaus and the associated bureaus of judicial expertise. The repeal of the Law of the Republic of Moldova no. 1086 of 23.06.2000 on the judicial expertise, the technical-scientific and forensic findings, as well as the Law of the Republic of Moldova no. 451 from 30.07.2001 regarding the licensing regulation of the entrepreneurial activity, could not influence the status of the public person of the judicial expert.

Keywords: *judicial expert, state authorized person, public interest activity, public figure, license.*

S. Copețchi și R. Talmaci afirmă: „Începând cu 23 iulie 2010, executorul judecătoresc nu mai are statut de funcționar public, ci de persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public, adică de liber profesionist, fiind deci echivalat cu statutul avocatului, notarului, administratorului autorizat, expertului judiciar (sublinierea ne aparține – *n.a.*), mediatorului, interpretului și traducătorului antrenat de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, de organele de urmărire penală sau instanțele judecătorești” [1].

Din această afirmație rezultă că expertul judiciar este persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public.

Conform alin. (2) art. 123 CP RM, „prin „persoană publică” se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”.

Așadar, din punctul de vedere, exprimat de S. Copețchi și R. Talmaci, reiese că expertul judiciar este persoană publică.

R. Popov afirmă: „Expertul judiciar este o [...] persoană autorizată sau investită de stat să îndeplinească activități de interes public. În acest sens, conform Legii Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 23.06.2000 [2] (în continuare – Legii nr. 1086/2000), poate fi expert judiciar, inclusiv, persoana care este atestată în calitate de expert judiciar într-un anumit domeniu și care a fost atestată, în modul stabilit, ca expert particular și este inclusă în Registrul de stat al experților judiciari atestați (lit. d) și g) alin. (1) art. 8); comisiile de atestare se instituie de către instituțiile de expertiză judiciară specificate la alin. (1) art. 12 al legii sus-numite și activează în baza regulamentului unic aprobat de acestea și a propriilor regulamente (alin. (1) art.37)” [3, p. 112].

Însă, Legea nr. 1086/2000 a fost abrogată odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar [4] (în continuare – Legii nr. 68/2016).

Din punctul de vedere a lui R. Popov: „Autorizarea sau investirea de stat în

vederea desfășurării unor activități de interes public se face, în primul rând, prin Legea Republicii Moldova privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 30.07.2001 [5] (în continuare – Legii nr. 451/2001)” [3, p. 110].

Totuși, Legea nr. 451/2001 a fost abrogată din momentul intrării în vigoare a Legii nr. 185 din 21.09.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [6].

În legătură cu abrogarea Legii nr. 1086/2000 și a Legii nr. 451/2001, întrebarea care se impune este: ce statut juridic are expertul judiciar în condițiile legislației în vigoare?

Prin Decizia nr. 20 din 29.09.2014 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție a României privind examinarea sesizarea formulată de către Curtea de Apel Craiova - Secția penală și pentru cauze cu minori în Dosarul nr. 1.373/95/2014 prin care, în baza art. 475 din Codul de procedură penală, se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a modalității de interpretare a dispozițiilor art. 175 alin. (1) și (2) din Codul penal privind funcționarii publici, s-a statuat: „Expertul tehnic judiciar este funcționar public în conformitate cu dispozițiile art. 175 alin. (2) teza întâi din Codul penal. Îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 175 alin. (2) din Codul penal trebuie analizată pentru fiecare categorie profesională în concret, pornind de la normele speciale ce îi reglementează statutul. În aceste condiții se constată că expertul tehnic judiciar face parte din categoria funcționarilor publici asimilați, reglementată de dispozițiile art. 175 alin. (2) teza întâi din Codul penal, întrucât exercită un serviciu de interes public – întocmirea de expertize în vederea aflării adevărului și soluționării cauzelor aflate pe rolul instanțelor judecătorești sau instrumentate de către organele de urmărire penală, serviciu pentru care a fost investit de către o autoritate publică (Ministerul Justiției). Din acest ultim punct de vedere au relevanță dispozițiile art. 7 și 8 din Ordonanța Guvernului nr. 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară, conform cărora calitatea de expert tehnic judiciar se dobândește pe bază de examen, care se organizează de Ministerul Justiției. În același sens art. 6 din actul normativ mai sus indicat stipulează că experții tehnici se pot constitui în asociații profesionale, în condițiile legii, iar conform art. 4 alin. (1), în scopul coordonării și îndrumării, din punct de vedere administrativ și metodologic, precum și al controlului activității de expertiză tehnică judiciară, în cadrul Ministerului Justiției funcționează Biroul central pentru expertize tehnice judiciare” [7].

Așadar, în opinia Înaltei instanțe a României, expertul judiciar are calitatea de funcționar public asimilat. Conform alin. (2) art. 175 din Codul penal al României din 2009 [8], „de asemenea, este considerată funcționar public, în sensul legii penale, persoana care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public (sublinierea ne aparține – n.a.)”.

Concepte similare pot fi atestate în alte legislații străine. De exemplu, potrivit alin. 3 art. 230 din Codul penal al Republicii Lituania [9], funcționarului public i se asimilează persoana care fie deține o funcție în cadrul unei persoane juridice publice sau private ori al unei alte organizații, fie desfășoară activitate profesională și

posedă prerogativele administrative corespunzătoare (sublinierea ne aparține – *n.a.*), fie prestează servicii publice, fie are calitatea de arbitru sau jurat. În conformitate cu nota 1 la art. 332 „Abuzul de serviciu” din Codul penal al Republicii Georgia [10], „subiecți ai infracțiunilor prevăzute în acest capitol sunt, de asemenea, angajații persoanelor juridice de drept public (altor decât asociațiile politice și religioase) care exercită atribuții publice, membrii și angajații comisiilor provizorii ale Parlamentului Georgiei, subiecții electorali (numai pentru scopurile infracțiunilor prevăzute la articolul 338 din prezentul cod), membrii arbitrajului, executorii privați, precum și orice alte persoane care exercită atribuții publice în temeiul legislației georgiene (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”.

În legislația autohtonă nu este utilizată noțiunea de funcționar public asimilat. Din alin. (2) art. 123 CP RM rezultă că persoanele publice pot fi grupate în următoarele două categorii: 1) funcționari publici; 2) persoanele publice, altele decât funcționarii publici. La ultima dintre aceste două categorii se raportează persoanele autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public.

R. Popov menționează: „Persoanele autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele două condiții: 1) să fie autorizate sau investite de stat să-și desfășoare activitățile; 2) activitățile pe care le desfășoară să fie activități de interes public” [3, p. 110]. Pentru a stabili dacă expertul judiciar îndeplinește aceste condiții, vom apela la prevederile Legii nr. 68/2016.

Este oare expertul judiciar autorizat de stat să-și desfășoare activitățile?

Din textul Legii nr. 68/2016 aflăm următoarele: „Condițiile efectuării stagiului profesional, drepturile și obligațiile expertului stagiar, ale expertului îndrumător, precum și ale instituției publice de expertiză judiciară sau, după caz, ale biroului de expertiză judiciară sînt stabilite printr-un regulament aprobat prin ordinul comun al ministrului justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și conducătorului instituției publice de expertiză” (alin. (8) art. 41); „Calitatea de expert judiciar se dobîndește de către persoana care a promovat examenul de calificare, susținut în fața Comisiei de calificare și evaluare a experților judiciari [...], formată de Ministerul Justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*)” (alin. (1) art. 43); „Persoana care intenționează să-și desfășoare activitatea în domeniul expertizei judiciare în cadrul unui birou de expertiză judiciară se admite la examenul de calificare după depunerea actelor indicate la alin. (2) la Ministerul Justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și achitarea, la bugetul de stat, a taxei inițiale obligatorii în mărime de 20 de unități convenționale” (alin. (3) art. 43); „Comisia de calificare și evaluare se formează printr-un ordin al ministrului justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și se compune din 9 membri și un secretar” (alin. (4) art. 43); „Licența pentru exercitarea profesiei de expert judiciar se eliberează în temeiul hotărârii Comisiei de calificare și evaluare privind rezultatele examenului de calificare, prin ordinul ministrului justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*)” (alin. (2) art. 44); „Licența se retrage prin ordin al ministrului justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*), în baza deciziei Comisiei de calificare și evaluare, a Comisiei de disciplină sau, după caz, a unui alt act care atestă existența temeiului de retragere a licenței” (alin. (2) art. 46); „Expertul judiciar își confirmă identitatea prin legitimația eliberată de instituția publică de expertiză judiciară, iar în cazul experților judiciari care își desfășoară activitatea în cadrul unui birou de expertiză judiciară – prin legitimația eliberată de către Ministerul Justiției

(sublinierea ne aparține – *n.a.*)” (alin. (1) art. 47); „Dosarele personale ale experților judiciari care își desfășoară activitatea în cadrul birourilor de expertiză judiciară se păstrează la Ministerul Justiției (sublinierea ne aparține – *n.a.*)” (alin. (1) art. 48), etc.

Sunt oare de interes public activitățile pe care le desfășoară expertul judiciar?

Răspunsul afirmativ la această întrebare reiese din alte prevederi ale Legii nr. 68/2016: „act de dispunere a expertizei judiciare – ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată (sublinierea ne aparține – *n.a.*), prin care se dispune efectuarea expertizei judiciare sau, după caz, cererea de efectuare a expertizei judiciare depusă de către părți din inițiativă proprie și pe cont propriu în condițiile codurilor de procedură civilă, penală și contravențional” (art. 2); „expertiză judiciară – activitate de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional (sublinierea ne aparține – *n.a.*) (denumit în continuare proces judiciar) în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar” (art. 2); „ordonator al expertizei judiciare – organul de urmărire penală, instanța de judecată sau un alt participant al unui proces derulat conform legislației de procedură civilă, penală sau contravențională (sublinierea ne aparține – *n.a.*) [...], care are dreptul de a dispune sau de a solicita în mod independent efectuarea unei expertize judiciare” (art. 2); „Prezentarea cu bună știință a unor concluzii false în raportul de expertiză atrage răspundere penală conform legislației” (alin. (7) art. 36), etc.

În concluzie, în condițiile legislației în vigoare, expertul judiciar este o persoană autorizată de stat să îndeplinească activități de interes public. Abrogarea Legii nr. 1086/2000 și a Legii nr. 451/2001, precum și adoptarea Legii nr. 68/2016, nu au influențat asupra statutului de persoană publică a expertului judiciar.

Drept urmare, expertul judiciar apare ca subiect, victimă, persoană coruptă sau factor de decizie susceptibil de influențare nu doar în cazul infracțiunilor prevăzute de articolele în care se utilizează termenul „expert” (art. 309, 312 și 314 CP RM), dar și în cazul infracțiunilor prevăzute de normele în care se recurge la sintagma „persoană publică” (lit. f) alin. (3) art. 158, lit. e) alin. (2) art. 165, alin. (1) și (3) art. 166¹, lit. d) alin. (2) art. 168, lit. c) alin. (3) art. 206, lit. d) alin. (2) art. 220, lit. c) alin. (4) art. 240, alin. (1) art. 324, alin. (1) art. 325, art. 326, alin. (1) art. 326¹, alin. (1) art. 327, alin. (1) art. 328, art. 329, alin. (1) art. 330², alin. (1) art. 332, lit. c) alin. (2) art. 332¹, lit. c) alin. (2) art. 332² și lit. d) alin. (2) art. 362¹ CP RM).

În conformitate cu alin. (1) art. 65 al Legii nr. 68/2016, „experții judiciari își desfășoară activitatea în cadrul instituțiilor publice de expertiză judiciară sau în cadrul birourilor de expertiză judiciară”. Din alin. (1) art. 68 al aceleiași legi aflăm că există două tipuri de birouri de expertiză judiciară: birou individual de expertiză judiciară; birou asociat de expertiză judiciară. Conform alin. (2) art. 69 al Legii nr. 68/2016, biroul individual de expertiză judiciară se prezintă în raporturile juridice ca persoană fizică; potrivit alin. (1) art. 70 al aceleiași legi, biroul asociat de expertiză judiciară este persoană juridică.

Formele în cauză de organizare a activității experților judiciari amintesc de

formele de organizare a activității de avocat, reglementate de art. 29-32 ale Legii nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură [11]. Aceasta este firesc, luând în considerare că avocatul este, ca și expertul judiciar, o persoană autorizată de stat să îndeplinească activități de interes public.

Oricum, indiferent de forma de organizare a activității expertului judiciar, acesta este o persoană publică. Un astfel de statut îl au nu doar experții judiciari din cadrul instituțiilor publice de expertiză judiciară, ci și experții judiciari din cadrul birourilor individuale de expertiză judiciară și al birourilor asociate de expertiză judiciară.

Spre deosebire de S. Copețchi și R. Talmaci [1], suntem de părerea că expertul judiciar este o persoană anume autorizată (nu investiție) de stat să îndeplinească activități de interes public. Or, conform alin. (1) art. 44 al Legii nr. 68/2016, „actul care confirmă statutul de expert judiciar este licența”. Licențierea activității de expert judiciar reprezintă dovada autorizării de către stat a acestei activități. Licența, nu ordinul ministrului justiției, este actul prin care experului judiciar i se acordă împuterniciri. Dacă abilitarea expertului judiciar s-ar face exclusiv prin ordinul ministrului justiției, atunci ar trebui să vorbim despre învestirea de stat a acestuia.

BIBLIOGRAFIE:

1. Copețchi S., Talmaci R. Considerații generale asupra răspunderii executorului judecătoresc în materie penală // Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”, 2018, nr. 3, p.61-69.
2. Legea nr. 1086 din 23.06.2000 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 144-145.
3. Popov R. Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013. 215 p.
4. Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 144-145.
5. Legea nr. 451 din 30.07.2001 privind licențierea unor genuri de activitate // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 108.
6. Legea nr. 185 din 21.09.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 371-382.
7. Decizia nr. 20 din 29.09.2014 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție a României privind examinarea sesizarea formulată de către Curtea de Apel Craiova - Secția penală și pentru cauze cu minori în Dosarul nr. 1.373/95/2014 prin care, în baza art. 475 din Codul de procedură penală, se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a modalității de interpretare a dispozițiilor art. 175 alin. (1) și (2) din Codul penal privind funcționarii publici // Monitorul Oficial al României, 2014, nr. 766.
8. Codul penal al României din 17.07.2009 // Monitorul Oficial al României, 2009, nr. 510.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. Disponibil:
<https://www.e-tar.lt/portal/ru/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/HFXXiOzFz>

10. Criminal Code of Georgia. Disponibil:
<https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>
11. Legea nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 126-127.

Postovanu Nicolae
Departamentul Drept penal
Universitatea de Stat din Moldova
(Chișinău, Republica Moldova)

**STABILIREA STĂRII DE EBRIETATE ÎN CAZUL INFRAACȚIUNILOR
PREVĂZUTE LA ALIN. (2), (4) ȘI (6) ART. 264 DIN CODUL PENAL AL
REPUBLICII MOLDOVA**

Adnotare. *Nu oricare caz de consum de alcool presupune starea de ebrietate. Nu oricare concentrație de alcool în aerul expirat implică starea de ebrietate. Testarea alcoolscoptică poate constitui premisa examinării medicale pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei. Iar prin examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, se poate determina prezența sau lipsa stării de ebrietate. Chiar dacă stabilirea stării de ebrietate se face post-factum (adică după săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la alin. (2), (4) sau (6) art. 264 CP RM), starea de ebrietate trebuie stabilită cu referire la momentul săvârșii uneia dintre aceste infracțiuni. Stabilirea stării de ebrietate a făptuitorului, confirmată după producerea accidentului rutier, nu presupune în mod obligatoriu că acesta a încălcat regulile de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, aflându-se în stare de ebrietate. Confirmarea stării de ebrietate alcoolică sau a stării de ebrietate narcotice se face în rezultatul expertizei medico-legale a persoanelor, nu în rezultatul expertizei psihiatrico-narcologice sau al expertizei psihiatrico-legale.*

Cuvinte-cheie: *stare de ebrietate; testarea alcoolscoptică; examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei; analiza de laborator; expertiza medico-legală; expertiza psihiatrico-narcologică; expertiza psihiatrico-legală.*

Postovanu Nicolae
Department of Penal Law
Moldova State University
(Chisinau, Republic of Moldova)

**DETERMINATION OF INTOXICATION FOR THE OFFENSES PROVIDED BY
PARA. (2), (4) AND (6) ART. 264 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC
OF MOLDOVA**

Abstraction. *Not every case of drinking alcohol involves intoxication. Not any alcohol concentration in the exhaled air involves intoxication. Alcohol testing can be the prerequisite for medical examination to determine the state of intoxication and its nature. And by medical examination to determine the state of intoxication and its nature, the presence or lack of intoxication can be determined. Even if the state of intoxication is post-factum (that is, after committing one of the offenses set forth in para. 2, 4 or 6 of art. 264 of the Criminal Code), the intoxication status must be determined with reference to the moment of committing one of these offenses. Determination of the perpetrator's intoxication, confirmed after the road*

accident, does not necessarily imply that he has violated the rules of safety of the traffic or the operation of the means of transport, being intoxicated. Confirming alcohol or drug intoxication is the result of forensic expertise of individuals, not the result of psychiatric-narcological expertise or psychiatric-legal expertise. Keywords: state of intoxication; alcohol testing; medical examination to determine the state of intoxication and its nature; laboratory analysis; forensic expertise; psychiatric-narcological expertise; psychiatric-legal expertise.

Keywords: *state of intoxication; alcohol testing; medical examination to determine the state of intoxication and its nature; laboratory analysis; forensic expertise; psychiatric-narcological expertise; psychiatric-legal expertise.*

În pct. 11 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 20 din 08.07.1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației, la examinarea cauzelor penale, referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatarea mijloacelor de transport (în continuare – Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20/1999), se menționează: „În cazurile în care accidentalul rutier a fost săvârșit în stare de ebrietate, constatarea stării de ebrietate a subiectului se efectuează, în baza testării alcoolscopice sau examinării medicale, efectuate în conformitate cu Regulamentul privind modul de testare alcoolscopice și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16.04.2009” [1].

Considerăm că această explicație nu reflectă conținutul exact al prevederilor Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 296 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de testare alcoolscopice și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei [2] (în continuare – Hotărârii Guvernului nr. 296/2009)).

Această concluzie rezultă din următoarele definiții formulate în pct. 2 al acestei Hotărâri: „testarea alcoolscopice – acțiunile angajatului Inspectoratului național de patrulare al Inspectoratului General al Poliției sau altei persoane abilitate, instruite în modul corespunzător, orientate spre stabilirea concentrației de alcool în aerul expirat la persoana testată, efectuate cu ajutorul mijloacelor tehnice omologate și verificate metrologic”; „examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei (examinarea medicală) – complex de acțiuni și procedee cu caracter medical, stabilite prin actele normative ale Ministerului Sănătății ce au drept scop determinarea și evaluarea stării de ebrietate a persoanei examinate”.

Așadar, starea de ebrietate se stabilește prin examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei. Prin testare alcoolscopice se stabilește concentrația de alcool în aerul expirat, nu starea de ebrietate. Oricare stare de ebrietate alcoolică implică concentrația de alcool în aerul expirat, însă nu oricare concentrație de alcool în aerul expirat implică starea de ebrietate.

Această teză o confirmă implicit chiar instanța supremă. Astfel, în pct. 11 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20/1999, se menționează: „Concluzia medicului „consecințele consumului de alcool” nu poate fi considerată drept stare de ebrietate” [1]. Prin aceasta, instanța supremă consacră teza, conform căreia nu oricare caz de consum de alcool presupune starea de ebrietate.

Într-adevăr, conform pct. 25 al Hotărârii Guvernului nr. 296/2009, „concluzia examinării medicale pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei se înregistrează

În procesul-verbal după cum urmează: a) treaz; b) consum de alcool, treaz; c) consecințele consumului de alcool, treaz; d) stare de ebrietate alcoolică cu grad minim; e) stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat; f) consecințele consumului produselor ori substanțelor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare acestora, treaz; g) stare de ebrietate provocată de produsele ori substanțele stupefiante sau de medicamente cu efecte similare acestora (concluzia se stabilește la depistarea în timpul consumului acestora, în cazul în care persoana comunică ce a consumat ori la efectuarea probei la determinarea drogurilor în probele biologice) și manifestărilor clinice corespunzătoare; h) stare de ebrietate provocată de substanțe ce provoacă turmentare (concluzia fiind provizorie și se definitivează în conformitate cu rezultatele de laborator a probelor prelevate (sânge, salivă, urina pe parcursul a 3 zile); i) comă generată de consumul alcoolului, produselor ori substanțelor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare acestora; j) sindrom de servaj narcotic, treaz; k) sindrom de servaj alcoolic, treaz; l) concluzia nu este făcută, refuză examinarea medicală și prelevarea probelor biologice” [2].

Doar în cazurile specificate la lit. d), e), g) și h) din pct. 25 al Hotărârii Guvernului nr. 296/2009, atestăm starea de ebrietate în sensul alin. (2), (4) și (6) art. 264 CP RM.

Totodată, atragem atenția asupra cazurilor specificate la lit. b) („consum de alcool, treaz”), c) („consecințele consumului de alcool, treaz”) și f) („consecințele consumului produselor ori substanțelor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare acestora, treaz”) din pct. 25 al Hotărârii Guvernului nr. 296/2009. Tocmai în astfel de cazuri își găsește confirmarea ideile, potrivit cărora: nu oricare caz de consum de alcool presupune starea de ebrietate; nu oricare concentrație de alcool în aerul expirat implică starea de ebrietate.

Concluzia noastră este validată și de interpretarea sistemică a pct. 5 și lit. a) pct. 6 din Hotărârea Guvernului nr. 296/2009. Astfel, potrivit pct. 5 al acestui act normativ, „testării alcoolscoapice, la decizia poliției sau altei persoane abilitate de a efectua astfel de testare, se supun următoarele categorii de persoane: a) conducătorii de vehicule bănuți de consum de alcool, consum de droguri și/sau de alte substanțe ce provoacă ebrietate; b) persoanele bănuite de consum de alcool, consum de droguri și/sau de alte substanțe ce provoacă ebrietate, care încalcă ordinea publică și/sau care manifestă comportament agresiv și violent; c) persoanele implicate în accidente în traficul rutier, cu excepția accidentelor grave soldate cu traumatizarea sau decesul persoanelor”.

Totodată, în conformitate cu lit. a) pct. 6 al Hotărârii Guvernului nr. 296/2009, „examinării medicale se supun următoarele categorii de persoane: [...] persoanele la care în urma testării alcoolscoapice s-a constatat o concentrație de alcool în aerul expirat, corespunzătoare stării de ebrietate cu grad avansat de alcoolemie”. Cu alte cuvinte, testarea alcoolscoapică poate constitui premisa examinării medicale pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei. Iar prin examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, se poate determina prezența sau lipsa stării de ebrietate. Drept urmare, testarea alcoolscoapică poate atesta doar probabilitatea (nu posibilitatea) aflării persoanei testate în stare de ebrietate. În orice caz, testarea alcoolscoapică nu este suficientă pentru a se stabili starea de ebrietate.

Continuând firul logic, considerăm că nici analiza de laborator nu reprezintă o probă care să confirme starea de ebrietate.

În corespundere cu pct. 2 al Hotărârii Guvernului nr. 296/2009, analiză de laborator constituie „investigația de laborator ce are drept scop determinarea în probele biologice a concentrației alcoolului, prezenței drogurilor și/sau altor substanțe ce provoacă ebrietate”.

Așadar, scopul analizei de laborator este nu stabilirea stării de ebrietate, ci determinarea în probele biologice a concentrației alcoolului, prezenței drogurilor și/sau altor substanțe ce provoacă ebrietate. Prezența de alcool, de droguri și/sau de alte substanțe ce provoacă ebrietate în probele biologice, prelevate de la făptuitor, nu echivalează cu stabilirea stării de ebrietate.

Mai mult, analiza de laborator nu poate avea un caracter de sine stătător. Ea are un caracter accesoriu, doar complinind examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei.

Această concluzie reiese din următoarele prevederi ale Hotărârii Guvernului nr. 296/2009: „În cazul în care în urma examinării medicale se stabilește stare de ebrietate, recoltarea probelor biologice pentru determinarea concentrației alcoolului în sânge și a prezenței substanțelor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare acestora în sânge și/sau urină este obligatorie” (pct. 21); „În cazul producerii accidentelor rutiere se efectuează examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei și a victimei, cu recoltarea și analiza probelor biologice” (pct. 24); „Starea de ebrietate se stabilește conform criteriilor prevăzute în prezentul Regulament, confirmată prin rezultatul analizei de laborator a probelor biologice prelevate” (pct. 27); „Concluzia examinării medicale pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, inclusiv rezultatul analizei de laborator a probelor biologice pot fi contestate de subiectul examinării medicale ori de organul de drept care a dispus examinarea medicală, în termen de 3 zile din data anunțării concluziei, prin solicitarea analizei de laborator repetate în cadrul altei instituții medicale abilitate, decât cea care a efectuat investigația inițială” (pct. 35).

Concluzia noastră, conform căreia analiza de laborator nu reprezintă o probă care confirmă de sine stătător starea de ebrietate, își adevărește valabilitatea în următoarea speță: S. Gh. a fost condamnat în baza lit. a) art. 264 CP RM. În fapt, la 03.01.2010, în jurul orei 21.00, acesta, fiind în stare de ebrietate, conducea automobilul personal pe traseul Zaim-Căușeni. Dând dovadă de încredere exagerată, S. Gh. nu s-a isprăvit cu conducerea, a ieșit pe banda de circulație cu sens opus și s-a ciocnit frontal cu automobilul condus de L. D. În rezultatul tamponării, pasagerului M. O., care se afla în automobilul condus de S. Gh., i-a fost cauzată vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Sentiința de condamnare a fost atacată cu apel de către procuror. Acesta a solicitat casarea parțială a sentiinței, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care S. Gh. să fie condamnat în baza alin. (4) art. 264 CP RM. Argumentul procurorului în susținerea acestei solicitări a fost: instanța de fond a apreciat incorect probele din dosar, excluzând din probatoriu rezultatul analizei de constatare a consumului de alcool de către S. Gh. din 05.01.2010, din care rezultă că concentrația alcoolului în serul colectat de la acesta la 03.01.2010, constituia 0,76 g/l. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bender, apelul procurorului a fost respins. Instanța de apel și-a

motivată concluzia prin aceea, că prima instanță a constatat vinovăția inculpatului și a aplicat corect lit. a) alin. (3) art. 264 CP RM.

Ulterior, procurorul a declarat recurs ordinar împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău, solicitând casarea acesteia, cu dispunerea rejudecării cauzei în instanța de apel, într-un alt complet de judecată. În opinia procurorului, instanța de apel a indicat neîntemeiat că, la momentul comiterii infracțiunii, S. Gh. nu era în stare de ebrietate, că nu sunt probe care ar demonstra acest fapt. Or, acuzarea a invocat rezultatul analizei din care rezultă că concentrația alcoolului în serul colectat de la S. Gh. la 03.01.2010 constituie 0,76 g/l. Examinând recursul ordinar, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a menționat că instanța de apel a aplicat corect lit. a) alin. (3) art. 264 CP RM. S-a concluzionat că recursul procurorului urmează a fi declarat inadmisibil, întrucât este vădit neîntemeiat [3].

În pct. 11 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20/1999 este conturat un alt aspect care ține de stabilirea stării de ebrietate: „În toate cazurile, instanța va clarifica temeinicia actelor, ce confirmă existența stării de ebrietate a șoferului, în momentul săvârșirii accidentului rutier (sublinierea ne aparține – n.a.)” [1]. Așadar, starea de ebrietate trebuie să existe în momentul săvârșirii uneia dintre infracțiunile prevăzute la alin. (2), (4) sau (6) art. 264 CP RM. Acesta este momentul relevant, nu momentul care precede sau care succede comiterea uneia dintre infracțiunile prevăzute la alin. (2), (4) sau (6) art. 264 CP RM.

De exemplu, într-o speță din practica judiciară se menționează: „În proba de sânge prelevată de la S. I. la 15.06.2015, ora 08.30, s-a depistat alcool etilic în cantitate de 1,59 %, echivalentul a 1,59 g/l, iar la momentul comiterii accidentului rutier, concentrația de alcool era de 1,91 % echivalentul a 1,91 g/l” [4]. Lipsa stării de ebrietate poate fi una dintre consecințele discrepanței dintre indicii de concentrație a alcoolului în sânge la momentul comiterii accidentului rutier și indicii de concentrație a alcoolului în sânge la momentul prelevării probelor de sânge.

Susținem opinia exprimată de V. Manea: „Stabilirea [...] stării de ebrietate alcoolică trebuie făcută doar în funcție de momentul efectuării conducerii mijlocului de transport” [5]. De asemenea, I. I. Kozarenko afirmă: „Putem vorbi despre semnificația juridică a stării de ebrietate a subiectului infracțiunii doar cu referire la momentul de săvârșire de către acesta a infracțiunii” [6, p. 73].

Nu putem trece cu vederea nici Decizia Curții Constituționale a României nr. 732 din 16.12.2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 336 alin. (1) și (3) din Codul penal. În acest act, autoritatea de jurisdicție constituțională a României ajunge la următoarea concluzie: „Sintagma „la momentul prelevării mostrelor biologice” din cuprinsul dispozițiilor alin. (1) art. 336 din Codul penal al României este neconstituțională. [...] Îmbibația alcoolică se determină prin analiza toxicologică a mostrelor biologice recoltate la un moment de timp mai mult sau mai puțin îndepărtat de momentul săvârșirii infracțiunii, care este cel al depistării în trafic a conducătorului vehiculului. Condiția ca îmbibația alcoolică de peste 0,80 g/l alcool pur în sânge să existe la momentul prelevării mostrelor biologice plasează, astfel, consumarea infracțiunii la un moment ulterior săvârșirii ei, în condițiile în care de esența infracțiunilor de pericol este faptul că acestea se consumă la momentul săvârșirii lor. Odată cu oprirea în trafic încetează starea de pericol pentru valorile sociale ocrotite de dispozițiile art. 336 din Codul penal, astfel

Încât, raportat la momentul prelevării mostrelor biologice, tragerea la răspundere penală nu se justifică. Stabilirea gradului de îmbibație alcoolică și, implicit, încadrarea în sfera ilicitului penal în funcție de momentul prelevării mostrelor biologice, care nu poate fi întotdeauna imediat următor săvârșirii faptei, constituie un criteriu aleatoriu și exterior conduitei făptuitorului în vederea tragerii la răspundere penală, în contradicție cu normele constituționale și convenționale [...]” [7].

Parafrazând, postulăm: chiar dacă stabilirea stării de ebrietate se face *post-factum* (adică după săvârșirea uneia dintre infracțiunile prevăzute la alin. (2), (4) sau (6) art. 264 CP RM), starea de ebrietate trebuie stabilită cu referire la momentul săvârșirii uneia dintre aceste infracțiuni.

Dezvoltând ideea, considerăm nelipsit de interes punctul de vedere exprimat de M. Arzamașev: „Chiar dacă se confirmă starea de ebrietate a făptuitorului, nu înseamnă că în momentul săvârșirii infracțiunii acesta se afla în stare de ebrietate. Or, este posibil ca făptuitorul să fi consumat alcool, substanțe stupefiante, substanțe psihotrope sau alte substanțe euforizante după producerea accidentului rutier” [8].

Fiind de acord cu această părere, menționăm că alin. (2¹) art. 233 din Codul contravențional prevede răspunderea pentru „consumul de alcool, de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare de către conducătorul de vehicul implicat în accident rutier, până la testarea alcoolică sau până la recoltarea probelor biologice în cadrul examenului medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii ei, cu excepția consumului de medicamente cu efecte similare substanțelor psihotrope, după producerea accidentului de circulație și până la sosirea poliției la fața locului, dacă acestea au fost administrate de personal medical autorizat și au fost impuse de starea de sănătate”.

În consecință, stabilirea stării de ebrietate a făptuitorului, confirmată după producerea accidentului rutier, nu presupune în mod obligatoriu că acesta a încălcat regulile de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, aflându-se în stare de ebrietate. Răspunderea în baza alin. (2), (4) sau (6) art. 264 CP RM se aplică doar atunci când starea de ebrietate a reprezentat premisa încălcării regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport. Dacă însă încălcarea acestor reguli constituie premisa, iar starea de ebrietate reprezintă efectul, va lipsi temeiul aplicării alin. (2), (4) sau (6) art. 264 CP RM. Într-un asemenea caz, calificarea se poate face în baza alin. (2¹) art. 233 din Codul contravențional.

Încheiem analiza noastră cu un alt aspect legat de stabilirea stării de ebrietate. Astfel, în pct. 11 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20/1999 se explică: „În cazurile litigioase, pentru constatarea stării de ebrietate, este necesară efectuarea expertizei medico-legale respective” [1].

De exemplu, într-o speță, vinovăția lui R. A. a fost confirmată inclusiv prin raportul de expertiză medico-legală privind constatarea stării de ebrietate [9]. Într-o altă speță, se arată: „În cadrul judecării cauzei s-a stabilit cu certitudine conducerea de către T. A. a microbuzului în stare de ebrietate alcoolică, care, conform concluziilor expertizei medico-legale din 28.03.2009, presupunea concentrația alcoolului etilic în sânge de 0,21 g/l” [10]. Este interesant că, într-o speță, faptul

aflării lui C. B. în stare de ebrietate a fost confirmat prin raportul de expertiză chimică [11].

Conform pct. 12 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 58 din 04.02.2010 pentru aprobarea Regulamentului Centrului de Medicină Legală: „Centrul efectuează următoarele forme de constatări și expertize medico-legale: [...] 2) privind persoanele, în baza documentelor medicale, materialelor cauzelor penale, civile și de altă natură pentru constatarea: [...] d) stării de ebrietate alcoolică și narcotică” [12].

În viziunea lui I. A. Semențova, „de felul său, starea de ebrietate nu poate să mărturisească nici despre responsabilitate, nici despre iresponsabilitate. De aceea, dacă apar îndoilele privind starea sănătății psihice a persoanei care a săvârșit infracțiunea în stare de ebrietate, devine necesară efectuarea unei expertize judiciare psihologo-psihiatrice” [13]. După părerea lui A. V. Ragulina, „în unele cazuri, ebrietatea obișnuită (simplă) poate agrava deficiențele psihice ale persoanei. În cazul în care sănătatea mentală a unei persoane care comite o infracțiune în stare de ebrietate obișnuită provoacă dubii, este necesar să se efectueze o expertiză judiciară psihologico-psihiatrică cuprinzătoare” [14, p. 122].

Din textul Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 195 din 24.03.2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare (în continuare – Hotărârii Guvernului nr. 195/2017), rezultă că expertiza psihiatrico-narcologică este cea în cadrul căreia se soluționează problema capacității persoanelor cu tulburări mentale și de comportament datorate utilizării de substanțe psihoactive. La rândul său, expertiza psihiatrico-legală este cea prin care: se evaluează starea psihică a bănuțitului sau învinuțitului; se soluționează problema capacității persoanei de a înțelege sensul și caracterul social periculos al acțiunilor sale și posibilitatea de a le dirija; se soluționează problema capacității depline a persoanei de a înțelege sensul acțiunilor sale și de a dirija cu ele.

Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 195/2017, atât expertiza psihiatrico-narcologică, cât și expertiza psihiatrico-legală constituie tipuri ale expertizei medico-legale. La astfel de expertize se referă I. A. Semențova și A. V. Ragulina, însă nu aceste expertize se au în vedere în pct. 11 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20/1999. Astfel, în Hotărârea Guvernului nr. 195/2017 găsim următoarea informație: „24. Expertiza medico-legală a persoanelor. 24.01. Expertiza persoanelor. Scop: Examinarea persoanelor în vederea evaluării leziunilor corporale și a stărilor organismului uman. Probleme rezolvate: [...] confirmarea stării de ebrietate alcoolică și narcotice” [15].

Așadar, confirmarea stării de ebrietate alcoolică sau a stării de ebrietate narcotice se face în rezultatul expertizei medico-legale a persoanelor, nu în rezultatul expertizei psihiatrico-narcologice sau al expertizei psihiatrico-legale.

În Hotărârea Guvernului nr. 195/2017 nu găsim răspuns la întrebarea: prin care expertiză se confirmă starea de ebrietate survenită în urma consumului de substanțe psihotrope sau de alte substanțe cu efecte similare (altele decât alcoolul, substanțele stupefiante și substanțele psihotrope)? Considerăm că această lacună trebuie înlăturată.

BIBLIOGRAFIE:

1. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 20 din 08.07.1999 despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației, la examinarea cauzelor penale, referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatarea a mijloacelor de transport. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=244
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 296 din 16.04.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de testare alcooloșcopică și examinare medicală pentru stabilirea stării deebrietate și naturii ei // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 80-81.
3. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.05.2013. Dosarul nr. 1ra-592/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=196
4. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.07.2018. Dosarul nr. 1ra-1195/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11546
5. Manea V. Răspunderea penală pentru conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate: jurisprudența curților constituționale ale Republicii Moldova și României // Актуальные научные исследования в современном мире: XXIII Междунар. научн. конф., 26-27 марта 2017 г., Переяслав-Хмельницкий // Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып. 3(23), ч. 5, p. 89-94.
6. Козаренко Ю. И. Состояние опьянения: уголовно-правовые и криминологические аспекты / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоград, 2014. 215 p.
7. Decizia Curții Constituționale a României nr. 732 din 16.12.2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 336 alin. (1) și (3) din Codul penal // Monitorul Oficial al României, 2015, nr. 69.
8. Арзамасцев М. Состояние опьянения как квалифицирующий признак дорожно-транспортного преступления // Уголовное право, 2010, № 1, p. 4-8.
9. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02.05.2012. Dosarul nr. 1ra-491/2012. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
10. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.02.2011. Dosarul nr. 1ra-123/2011. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
11. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.12.2012. Dosarul nr. 1ra-1343/2012. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 58 din 04.02.2010 pentru aprobarea Regulamentului Centrului de Medicină Legală // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 20-22.
13. Семенцова И. А. Особенности уголовной ответственности лиц, совершивших преступление в состоянии опьянения // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Общественные науки, 2014, № 6, p. 122-126.

14. Рагулина А. В. Уголовно-правовое значение психических отклонений / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2000. 160 р.
15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 195 din 24.03.2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 109-118.

Stati Vitalie Anatol
Departamentul Drept penal
Universitatea de Stat din Moldova
(Chișinău, Republica Moldova)

**„DECriminalizarea Mediului de Afaceri” în Republica Moldova:
Analiza unui proiect legislativ recent**

Adnotare. În cadrul prezentului studiu se analizează efectele negative ale eventualei adoptări de către Parlamentul Republicii Moldova a Proiectului nr. 283/2018. Conform acestui proiect, se preconizează adoptarea, modificarea sau abrogarea unor norme penale care vizează săvârșirea unor fapte în domeniul afacerilor. În rezultatul analizei efectuate se ajunge la concluzia că Proiectul nr. 283/2018 nu respectă unele exigențe stabilite în Legea Republicii Moldova nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative: nu a fost întreprins un studiu de cercetare, așa cu prevede art. 25 al acestei legi; nota informativă la Proiectul nr. 283/2018 nu îndeplinește în totalitate cerințele prevăzute la 30 al Legii nr. 100/2017. Aceste carențe sunt cu atât mai intolerabile, dacă luăm în considerare că autori ai proiectului în cauză sunt un grup de deputați.

Cuvinte-cheie: escrocherie; delapidarea averii străine; evaziunea fiscală; concurența neloială; contrabanda; excesul de putere la emiterea actelor permissive și la efectuarea activităților de control.

Stati Vitalie A.
Department of Penal Law
Moldova State University
(Chisinau, Republic of Moldova)

**DECriminalization of the Business Environment” in the Republic
of Moldova: The Analysis of a Recent Draft Law**

Abstraction. In the present study are analyzed the negative effects of the eventual enactment of the Draft Law no. 283/2018, by the Parliament of the Republic of Moldova. According to this Draft Law, it is expected enactment, amendment or repeal of certain criminal rules, which targets the business environment. As a result of the analysis, it is concluded that Draft law no. 283/2018 does not meet certain requirements set out in the Law of the Republic of Moldova no. 100 from 22.12.2017 regarding the normative acts: no research study has been undertaken, as provided the art. 25 of this law; the informative note on Draft Law no. 283/2018 does not fully meet the requirements provided by the Art. 30 of the Law no. 100/2017. These deficiencies are all more intolerable if we take in account that the authors of the Draft Law in question are a group of MPs.

Keywords: fraud; appropriation of another person’s property; tax evasion; unfair competition; smuggling; the excess power in issuing permissive acts and performing control activities.

La 24.07.2018 Parlamentul Republicii Moldova a publicat proiectul de Lege

pentru modificarea și completarea unor acte legislative [1] (în continuare – Proiectul nr. 283/2018).

Acesta reprezintă cel de-al cincilea proiect de lege al cărui scop declarat îl constituie îmbunătățirea substanțială a climatului investițional. Anterior, primele trei proiecte [2; 3; 4] au fost întocmite de Ministerul Justiției, iar cel de-al patrulea proiect a fost întocmit de Ministerul Economiei. [5] Analiza tuturor acestor proiecte a fost efectuată în cadrul unor studii recente. [6; 7; 8; 9] În investigația de față, vom evita repetițiile inutile și ne vom axa doar pe elementele de noutate ce caracterizează Proiectul nr. 283/2018.

1. În art. 3 al proiectului în cauză, se menționează: „La articolul 190 alineatul (1) expresia „înșelăciune sau abuz de încredere” se înlocuiește cu următoarea expresie: „inducerea în eroare a unei sau mai multor persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean, care a produs daune considerabile”; „litera c) se exclude”.

Analizând această inițiativă legislativă, remarcăm următoarele:

1) se preconizează ca descrierea acțiunii sau inacțiunii adiacente din cadrul infracțiunilor de escrocherie să se facă după modelul art. 244 „Înșelăciunea” din Codul penal al României din 2009 [10], în plus recepționându-se anumite teze din art. 216-218, 227 și 228 din Codul civil al Republicii Moldova.

Efectele negative ale unei astfel de modificări ar consta în următoarele:

a) reducerea sferei de aplicare a art. 190 CP RM. De sub incidența acestui articol va ieși atât escrocheria comisă prin abuz de încredere, cât și escrocheria comisă prin înșelăciune ce nu implică inducerea în eroare. Or, înșelăciunea din cadrul escrocheriei nu se reduce la inducerea în eroare a victimei. După I. Botezatu, „pot fi deosebite două modalități de înșelăciune pasivă: a) trecerea cu bună-știință sub tăcere a circumstanțelor, a căror necunoaștere a determinat eroarea victimei privind legalitatea transmiterii bunurilor către făptuitor; b) exploatarea conștientă a erorii victimei, în rezultatul căreia făptuitorul a primit bunurile de la victima aflată în eroare. Prin ce se deosebesc în esență cele două modalități? În cea de-a doua modalitate, victima a fost indusă în eroare de o terță persoană, iar făptuitorul doar a profitat de această ocazie pentru a primi bunurile de la victimă. În prima modalitate, făptuitorul însuși induce în eroare victima, fără concursul unei terțe persoane. Altfel spus, în cea de-a doua modalitate se atestă menținerea erorii de către făptuitor. În prima modalitate are loc inducerea în eroare de către făptuitor”. [11, p. 173-174] Deosebirea dintre inducerea în eroare și menținerea în eroare este subliniată și de către V. Dongoroz [12, p. 497].

Este adevărat că atât escrocheria săvârșită prin abuz de încredere, cât și escrocheria săvârșită prin înșelăciune ce nu implică inducerea în eroare, ieșită de sub incidența art. 190 CP RM, va putea fi calificată în baza art. 196 CP RM sau art. 106 din Codul contravențional. Totuși, nu sunt clare motivele și scopurile unei astfel de reduceri a sferei de aplicare a art. 190 CP RM. Aceste motive și scopuri nu sunt enunțate în nota informativă la Proiectul nr. 283/2018 [13];

b) aplicarea art. 190 CP RM va fi pusă în dependență de îndeplinirea unor

condiții stabilite de Codul civil. Afirmăm aceasta, întrucât, în varianta propusă în Proiectul nr. 283/2018, actul juridic încheiat între victima escrocheriei și subiectul acesteia trebuie să fie nul sau anulabil. „În principiu, nulitatea presupune emiterea unei hotărâri judecătorești. Totuși, pentru actele juridice anulabile, legea prevede posibilitatea declarării nulității prin acordul părților. Când părțile sunt de acord, nulitatea poate fi hotărâtă pe cale amiabilă, fără a fi necesară intervenția organului jurisdicțional. Dacă actul juridic lovit de nulitate nu poate fi desființat pe cale amiabilă, partea interesată în declararea nulității trebuie să se adreseze în instanța de judecată (acțiunea în nulitate). Necesitatea acțiunii în nulitate se învederează mai ales atunci când în baza actului una sau mai multe părți au săvârșit prestații”. [14] În condițiile comiterii unei infracțiuni, este puțin probabilă declararea nulității prin acordul părților. În aceste condiții, abia după soluționarea cauzei privind acțiunea în nulitate, va fi deschisă calea aplicării art. 190 CP RM.

Considerăm nocivă și inadecvată această punere în dependență a răspunderii penale de declararea judecătorească a nulității în condițiile stabilite de Codul civil. Acțiunea publică de escrocherie trebuie să fie independentă de acțiunea civilă în nulitate. Pentru existența infracțiunilor de escrocherie nu este necesară declararea judecătorească a nulității actului juridic. Examinarea acțiunii în nulitate poate dura ani de zile, pe când, conform alin. (1) art. 20 din Codul de procedură penală, „urmărirea penală și judecarea cauzelor penale se face în termene rezonabile”. Articolul 190 CP RM nu trebuie transformat într-o anexă a Codului civil. Acest articol prevede răspunderea nu pentru încălcări ale Codului civil, dar pentru fapte prejudiciabile, săvârșite cu vinovăție și pasibile de pedeapsă penală. Victimele unor asemenea fapte nu ar trebui private de apărarea eficientă și promptă a drepturilor și intereselor sale, pe care le-o oferă legea penală. Hotărârile instanțelor civile, fie că declară, fie că refuză declararea nulității, nu trebuie să aibă autoritate de lucru judecat în fața instanțelor penale care examinează cauzele cu privire la escrocherie;

2) în art. 3 al Proiectului nr. 283/2018 se prevede, *inter alia*: „litera c) se exclude”. Probabil se are în vedere excluderea din alin. (2) art. 190 CP RM a literei c) „cu cauzarea de daune în proporții considerabile”. Or, potrivit art. 3 al Proiectului nr. 283/2018, se preconizează ca dispoziția de la alin. (1) art. 190 CP RM să se încheie cu cuvintele „care a produs daune considerabile”.

Efectele unei astfel de modificări ar fi: se va aplica nu alin. (1) art. 190 CP RM, dar art. 105 din Codul contravențional, în cazul în care: i) mărirea prejudiciului, cauzat de escrocherie, se va situa între limitele de 20 % din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei, și 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei, însă ii) daunele produse nu vor avea un caracter considerabil.

Așadar se preconizează ca escrocheria, soldată cu daune în mărime de până la 123000 de lei (în parametrii anului 2018), să fie sancționată cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale (adică de la 1500 până la 3000 de lei) sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore. Ne întrebăm: care ar fi efectul disuasiv și descurajant al unei asemenea sancțiuni în cazul în care cuantumul daunelor cauzate în rezultatul comiterii escrocheriei se va apropia de limita de 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea

de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei? Va putea oare preveni o astfel de sancțiune săvârșirea de noi asemenea fapte?

2. În art. 4 al Proiectului nr. 283/2018 se menționează: „La articolul 191 alineatul (1) expresia „însușirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în administrarea vinovatului” se înlocuiește cu expresia „însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor altei sau altor persoane, de către cel căruia i-a fost încredințat în baza unui titlu și cu un anumit scop, ori refuzul de a-l restitui, care a produs daune considerabile”.

Examinând această inițiativă legislativă, observăm următoarele:

1) expresia „de către cel căruia i-a fost încredințat în baza unui titlu și cu un anumit scop, ori refuzul de a-l restitui” nu este acordată cu termenul „bunurilor”. Întrucât acest termen este redat în forma plurală, expresia acordată ar trebui să fie: „de către cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop, ori refuzul de a le restitui”;

2) se preconizează ca descrierea obiectului material și a faptei prejudiciabile din cadrul infracțiunilor de delapidarea a averii străine să se facă după modelul art. 238 „Abuzul de încredere” din Codul penal al României din 2009.

Efectele negative ale unei astfel de modificări ar consta în reducerea substanțială a sferei obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM. Pentru a fi mai expliciti, îi vom cita doctrinarii români: C. Duvac: „Abuzul de încredere (art. 238 din noul Cod penal) [...] presupune că bunul de care dispune subiectul activ să fi intrat în posesia lui pe baza unui titlu, derivând dintr-un raport juridic preexistent (contract de depozit, transport, comodat, gaj, credit etc.)” [15]; I. Pascu: „Titlul la care face referire norma penală (se are în vedere art. 238 din Codul penal al României din 2009 – n.a.) [...] trebuie să nu fie translativ de proprietate. Sunt acte translative de proprietate actele sau faptele juridice prin efectul cărora se strămută un drept real sau de creanță din patrimoniul unei persoane în patrimoniul altei persoane (contract de vânzare-cumpărare, de donație, de cesiune de creanță, moștenirea etc.)” [16, p. 496]; V. Rămureanu și Gh. Diaconescu: „La delapidare (art. 295 CP Rom) temeiul posesiei legitime este un raport juridic de muncă, în timp ce la abuzul de încredere (art. 238 CP Rom) acesta îl constituie un raport juridic de drept civil (cu titlu precar). [17, p. 369; 18, p. 291] În acest context, I. Selevestru susține: „Pentru comparație, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM, temeiul posesiei legitime îl constituie raporturile juridice de muncă, civile sau de altă natură” [19, p. 217].

Așadar, modificarea alin. (1) art. 191 CP RM, după cum se propune în art. 4 al Proiectului nr. 283/2018, va genera o lacună: în cazul în care temeiul posesiei legitime asupra bunurilor, care reprezintă obiectul material al infracțiunii, îl vor constitui raporturile juridice de muncă sau de altă natură (cu excepția raporturilor juridice civile), nu va putea fi aplicat nici art. 191 CP RM, nici art. 105 din codul contravențional. Autorii Proiectului nr. 283/2018 au scăpat din vedere că, în Codul penal al României din 2009, în afară de articolul 238, mai există articolul 295. În cazul infracțiunii prevăzute la art. 295 în Codul penal al României din 2009, temeiul posesiei legitime asupra bunurilor, care reprezintă obiectul material al infracțiunii, îl constituie raporturile juridice de muncă. Alegând art. 238 din Codul penal al României din 2009 ca model pentru art. 191 CP RM, autorii Proiectului nr. 283/2018 au uitat să stabilească în legea penală autohtonă un articol al cărui model l-ar

reprezenta art. 295 în Codul penal al României din 2009;

3) atenționăm că în art. 4 al Proiectului nr. 283/2018 nu se prevede excluderea din alin. (2) art. 191 CP RM a literei c) „cu cauzarea de daune în proporții considerabile”. O astfel de prevedere ar fi indispensabilă, deoarece, conform art. 4 al Proiectului nr. 283/2018, se preconizează ca dispoziția de la alin. (1) art. 191 CP RM să se încheie cu cuvintele „care a produs daune considerabile”.

Considerăm inoportună aplicarea, în locul alin. (1) art. 191 CP RM, a art. 105 din Codul contravențional, în cazul în care: i) mărimea prejudiciului, cauzat de delapidarea averii străine, se va situa între limitele de 20 % din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei, și 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei, însă ii) daunele produse nu vor avea un caracter considerabil.

Nu va fi nici disuasivă, nici descurajantă aplicarea amenzii în mărime de la 1500 până la 3000 de lei sau a muncii neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore în cazul în care cuantumul daunelor, cauzate în rezultatul comiterii delapidării averii străine, se va apropia de limita de 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei.

În legătură cu folosirea în alin. (1) art. 190 și alin. (1) art. 191 CP RM, în varianta Proiectului nr. 283/2018, a sintagmei „daune considerabile”, îi amintim legiuitorului despre solicitarea din Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) (sesizările nr. 113g/2016 și nr. 8g/2017): „[...] Curtea a observat că legiuitorul a instituit la art. 126 alin. (2) din Codul penal criterii subiective de delimitare între daune „considerabile” și daune „esențiale”, care se apreciază doar în funcție de însemnătatea bunurilor pentru victimă și alte circumstanțe care influențează starea sa materială. Curtea a constatat că o reglementare expresă privind cuantumul daunelor „esențiale” și „considerabile” a existat în redacția inițială a Codului penal, adoptat la 18 aprilie 2002, care însă a fost exclusă prin Legea nr. 211 din 29 martie 2003. Prin urmare, ținând cont de sarcina care revine legiuitorului de a reglementa gravitatea vătămării rezultate din comiterea unei fapte penale și valoarea pagubei, Curtea subliniază necesitatea stabilirii de către Parlament în legea penală a unui prag valoric al daunei considerabile și esențiale pentru excluderea estimărilor subiective” [20].

3. În art. 11 al Proiectului nr. 283/2018 se menționează: „La articolul 244: alineatul (1) va avea următorul cuprins: „(1) Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor prin includerea intenționată în documentele contabile, fiscale și/sau financiare, inclusiv cele electronice, a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile care nu au la baza operațiuni reale ori care au la bază operațiuni ce nu au existat, fie prin tănuirea intenționată a unor obiecte impozabile, acte contabile, fiscale și financiare, dacă în termen de un an suma impozitului, taxei prevăzute de Codul fiscal, contribuției de asigurări sociale sau primei de asigurări medicale care trebuia să fie platită depășește 50 salarii medii lunare pe economie prognozate stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare stabilite la momentul săvârșirii faptei [...]”; alineatul (2): litera b) se expune în

următoarea redacție: „b) dacă în termen de un an suma impozitului, taxei prevăzute de Codul fiscal, contribuției de asigurări sociale și primei de asigurări medicale care trebuia să fie plătită depășește 100 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare stabilite la momentul săvârșirii faptei [...]”.

Atrage atenția discrepanța terminologică admisă în alin. (1) art. 244 CP RM în varianta propusă în Proiectul nr. 283/2018: se utilizează atât sintagma „documentele contabile, fiscale și/sau financiare”, cât și sintagma „acte contabile, fiscale și financiare”. Datorită acestei discrepanțe terminologice, nu este clar dacă cele două sintagme exprimă același înțeles.

Cât privește ridicarea cuantumului valoric al urmărilor prejudiciabile la 50 și, respectiv, 100 de salarii medii lunare pe economie prognozate stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare stabilite la momentul săvârșirii faptei, observațiile noastre nu diferă mult de cele referitoare la Proiectul nr. 5083/2018 [5]. [9] În acest proiect se preconiza ridicarea cuantumului valoric al urmărilor prejudiciabile la 6000 și, respectiv, 12000 unități convenționale”. În notele informative la Proiectul nr. 5083/2018 [21] și la Proiectul nr. 283/2018 [13], nu se explică de ce baremele valorice trebuie ridicate anume la 6000/12000 unități convenționale și, respectiv, la 50/100 de salarii medii lunare pe economie prognozate stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare stabilite la momentul săvârșirii faptei. Cel mai probabil, acești indicatori au fost aleși la întâmplare, considerându-se că efectuarea unor investigații științifice ar fi inutilă. O asemenea abordare denotă calitatea îndoielnică a Proiectului nr. 5083/2018 și a Proiectului nr. 283/2018.

4. În acord cu Proiectul nr. 283/2018, art. 246¹ CP RM nu se abrogă. Aceasta deși o asemenea intenție a fost exprimată în Proiectul nr. 203/2017 [4] și în Proiectul nr. 5083/2018. În mod regretabil, în nota informativă la Proiectul nr. 283/2018 [13], nu este explicată în niciun fel renunțarea la ideea abrogării art. 246¹ CP RM.

În contrast, în nota informativă la Proiectul nr. 203/2017 [22], oportunitatea abrogării art. 246¹ CP RM a fost argumentată astfel: „În materia combaterii concurenței neloiiale prevalează răspunderea civilă, întrucât practicile care aduc atingere vizează în general interese individuale. Concurența neloială actualmente este sancționată prin derogare de la legea penală, comiterea faptelor de concurență neloială se sancționează de Consiliul Concurenței cu amendă în mărime de până la 0,5 % din cifra totală de afaceri realizată de întreprinderea în cauză în anul anterior sancționării. De asemenea, Consiliul Concurenței poate aplica amenzi pentru încălcarea normelor de procedură ale legislației concurențiale (amenda variază între 0,15-0,45 % din cifra totală de afaceri pentru anul anterior încălcării), cât și pentru încălcarea normelor materiale (amenziile variază între 1-4% din cifra totală de afaceri)”.

5. În art. 14 al Proiectului nr. 283/2018 se prevede: „Articolul 248: la alineatul (1), sintagma „mărfurilor, obiectelor și a altor valori în proporții mari” se înlocuiește cu cuvintele „bunurilor valoarea cărora depășește 100 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”; la alineatul (5) lit. d) se expune în următoarea redacție: „d) în valoare a sumei drepturilor de import care depășește 200 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul

săvârșirii faptei [...]”.

Și în acest caz se admite o discrepanță terminologică: în alin. (1) art. 248 CP RM se preconizează operarea cu termenul „bunuri”, pe când la lit. d) alin. (5) art. 248 CP RM se preconizează folosirea sintagmei „drepturile de import”. Nu este clar de ce sintagma în cauză ar trebui utilizată în art. 248 CP RM. Or, așa cum reiese din alin. (1) art. 248 CP RM în varianta propusă în Proiectul nr. 283/2018, obiectul material (imaterial) al infracțiunii prevăzute la această normă îl reprezintă bunurile. Nu ar fi justificat ca, în alin. (1) art. 248 și lit. d) alin. (5) art. 248 CP RM, parametrii valorici ai obiectului material (imaterial) al infracțiunii să se stabilească după criterii diferite: într-un caz – valoarea bunurilor trecute ilegal peste frontiera vamală, iar în alt caz – suma drepturilor de import asupra bunurilor trecute ilegal peste frontiera vamală.

În afară de aceasta, ar fi conceptual incorectă folosirea sintagmei „drepturile de import” în art. 248 CP RM. Or, spre deosebire de infracțiunile prevăzute la art. 249 CP RM, cele prevăzute la art. 248 CP RM presupun ca premisă trecerea în condiții de ilegalitate a bunurilor peste frontiera vamală a Republicii Moldova. Cel, care comite una dintre infracțiunile prevăzute la art. 248 CP RM, nu este parte a raportului juridic vamal. Unei asemenea persoane nu-i poate reveni obligația de achitare a drepturilor de import asupra bunurilor pe care le trece ilegal peste frontiera vamală.

6. În art. 17 al Proiectului nr. 283/2018 se menționează: „Articolul 328 se completează cu alineatul (1¹) cu următorul cuprins: „(1¹) Refuzul neîntemeiat de eliberare a actului permisiv care a condus la restrângerea dreptului de desfășurare a activității de întreprinzător, inclusiv prin desfășurarea neîntemeiată a unor controale, dacă aceasta a cauzat daune drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, în valoare de cel puțin 10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare, stabilite la momentul săvârșirii faptei [...]”.

Amintim că, în Proiectul nr. 5083/2018 [5], s-a utilizat nu sintagma „10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare, stabilite la momentul săvârșirii faptei”, dar sintagma „daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”. Prima dintre aceste sintagme comportă mai multă claritate și vizibilitate în comparație cu cea de-a doua sintagmă. Cu toate acestea, cel mai probabil, a fost ales la întâmplare indicatorul de 10 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare, stabilite la momentul săvârșirii faptei. În orice caz, în nota informativă la Proiectul nr. 283/2018 [13], nu găsim nicio explicație cu privire la selectarea respectivului indicator.

În general, Proiectul nr. 283/2018 nu respectă unele exigențe stabilite în Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative [23]: nu a fost întreprins un studiu de cercetare, așa cu prevede art. 25 al acestei legi; nota informativă la Proiectul nr. 283/2018 nu îndeplinește în totalitate cerințele prevăzute la 30 al Legii nr. 100/2017. Aceste carențe sunt cu atât mai intolerabile, dacă luăm în considerare că autori ai proiectului în cauză sunt un grup de deputați.

BIBLIOGRAFIE:

1. Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul fiscal – art. 251; Legea privind Comisia Națională a Pieței Financiare – art. 20 ș.a.). Disponibil: parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4328/language/ro-RO/Default.aspx
2. Proiectul de Lege pentru completarea unor acte legislative. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coor_donare/2016/decembrie/Proiect_UFNv_actual.pdf
3. Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal, Codul de procedură penală, Codul contravențional). Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coor_donare/2017/octombrie/PL311017.pdf
4. Proiectul de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative (reducerea presiunii organelor de forță asupra medului de afaceri). Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coor_donare/2017/decembrie/PL201217.pdf
5. Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil: www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=5083
6. Brînză S., Stati V. Liberarea de pedeapsă datorită percepției în bugetul de stat a avantajelor patrimoniale: analiza proiectului de lege nr. 366/2016 // International Scientific Journal „Euro-American Scientific Cooperation: research articles” (Hamilton, Canada). – 2016. – Volume 15. – p. 23-27.
7. Stati V. Ameliorarea măsurilor de influențare juridico-penală asupra infracționalității în sfera activității de întreprinzător: analiza proiectului de remaniere a legii penale a Republicii Moldova // Актуальные научные исследования в современном мире: XXXI Международная научная конференция (26-27 ноября 2017 г., Переяслав-Хмельницкий): Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий. – 2017. – Вып. 11. – ч. 8. – p. 112-118.
8. Moraru V., Stati V. Din nou despre inițiativa legislativă privind așa-numita „decriminalizare a infracțiunilor economice” în Republica Moldova // Актуальные научные исследования в современном мире: XXXIII Международная научная конференция (26-27 января 2018 г., Переяслав-Хмельницкий): Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий. – 2018. – Вып. 1. – ч. 2. – p. 19-25.
9. Stati V. Îmbunătățirea climatului investițional văzută prin prisma unei recente inițiative legislative de amendare a legii penale a Republicii Moldova // Актуальные научные исследования в современном мире. Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий. – 2018. – Вып. 3. – ч. 8. – p. 139-147.
10. Codul penal al României din 17.07.2009 // Monitorul Oficial al României. – 2009. – nr. 510.
11. Botezatu I. Răspunderea penală pentru escrocherie. – Chișinău: CEP USM, 2010. – 302 p.
12. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială, vol. III. – București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003. – 640 p.

13. Nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul fiscal – art.251; Legea privind Comisia Națională a Pieței Financiare – art.20 ș.a.). Disponibil: parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4328/language/ro-RO/Default.aspx
14. Comentariul la Codul civil al Republicii Moldova. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/210611188/Comentariu-Cod-Civil-RM>
15. Duvac C. Asemănări și deosebiri între înșelăciune și alte incriminări din noul Cod penal // Dreptul. – 2012. – nr. 2. – p. 74-103.
16. Antoniu G., Duvac C., Lămășanu D.I. et al. Explicații preliminare ale noului Cod penal. Vol. III. – București: Universul Juridic, 2013. – 656 p.
17. Vasiliu T., Pavel D., Antoniu G. et al. Codul penal român, comentat și adnotat. Partea Specială, vol. I. – București: Editura științifică și enciclopedică, 1975. – 578 p.
18. Diaconescu D., Duvac C. Tratat de drept penal. Partea Specială. – București: C.H. Beck, 2009. – 1158 p.
19. Selevestru I. Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine. – Chișinău: CEP USM, 2015. – 311 p.
20. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) (sesizările nr. 113g/2016 și nr. 8g/2017) // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2017. – nr. 352-355.
21. Nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil: www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=5083
22. Nota informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative (reducerea presiunii organelor de forță asupra medului de afaceri). Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2017/decembrie/PL201217.pdf
23. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2018. – nr. 7-17.

SECTION: TECHNICAL SCIENCE. TRANSPORT

**Сәрсенбеков Е. Е., Шевко В. М.,
Каратаева Г. Е., Битанова Г.А., Утеева Р. А.
Южно-Казахстанский государственный университет им. М. Ауэзова,
(Шымкент, Казахстан)**

ПОЛУЧЕНИЕ ФЕРРОНИКЕЛЯ ИЗ ОТРАБОТАННЫХ НИКЕЛЬСОДЕРЖАЩИХ АККУМУЛЯТОРОВ И КАТАЛИЗАТОРОВ

Аннотация: В статье приводятся результаты получения ферроникеля из смеси отработанных Fe-Ni аккумуляторов и никелевых катализаторов (34% NiO, 27% FeO, 30% Fe₂O₃) в присутствии углерода и Al₂O₃. Исследования проводились методом термодинамического моделирования при помощи программного комплекса HSC-5.1 основанного на принципе минимума энергии Гиббса. Установлено, что в температурном интервале 500-1500°C Ni и Cu полностью восстанавливается и переходит в сплав. Sn переходит в сплав при T ≥ 1000°C, а Fe - ≥99% при 1200°C; увеличение Fe от 25 до 60% от массы сырьевой никельсодержащей смеси повышает переход Fe в сплав при 500-700°C и не влияет на степень перехода в сплав Ni, Sn и Cu; с повышением количества железа концентрация его в сплаве возрастает, а Cu, Ni и Sn уменьшается; в технологической области 1200-1500°C концентрация Ni в сплаве составляет 22-33%; сплав по содержанию Ni соответствует ферромарганцу марки ФН20 и ФН25.

Ключевые слова: отработанные Fe-Ni аккумуляторы, Ni катализаторы, термодинамическое моделирование, восстановление, ферроникель, никель, медь, олово.

Введение

Для расширения сырьевой базы никелевой подотрасли и снижения затрат на производство необходимо поиск и разработка технологий на основе новых видов сырья и отходов. К отходам, содержащим никель относятся отработанные Fe-Ni аккумуляторы и Ni катализаторы. Для переработки Fe-Ni аккумуляторов используют методы гидро- и пирометаллургии [1-4]. Гидрометаллургический метод позволяет извлечь из аккумуляторов до 98% никеля. Однако он характеризуется низкой скоростью, многостадийностью и его экономическая целесообразность не доказана [5-7]. Пироспособы не предусматривают самостоятельную переработку аккумуляторов. Они перерабатываются в электропечах совместно с никельсодержащей стружкой и обрезью с получением ферроникеля. Переработка богатых (≥50% NiO) отработанных никелевых катализаторов производится углетермическим или алюмотермическим восстановлением с получением легированных чугунов или сталей [8]. Проблемным является переработка отработанных катализаторов с

содержанием Ni ≤ 20%. Предложенные гидрометаллургические методы с получением никелевого концентрата (25,7% Ni) [8] и нитрата никеля [9] характеризуются соответственно большей продолжительностью (автоклавное выщелачивание до 4 часов) и низким извлечением Ni в Ni(NO₃)₂·6H₂O (56,8%).

В статье приводятся результаты исследований по современной переработке Fe-Ni аккумуляторов и Ni катализаторов углетермическим восстановлением с получением ферроникеля.

Методика исследований

Исследования возможности получения ферроникеля из отработанных никельсодержащих аккумуляторов и катализаторов проведено нами методом термодинамического моделирования с использованием программного комплекса HSC- 5.1, в частности подпрограммы комплекса Equilibrium Compositions [10]. Расчет равновесия комплексом HSC-5.1 производится на основе принципа минимума энергии Гиббса с учетом активностей веществ. Исследования проводили в температурном интервале 500-1500°C. Состав исходного никельсодержащего сырья после прокалики: никелевые аккумуляторы - 34% NiO, 27% FeO, 30% Fe₂O₃, 0,1% CuO, 0,3% SnO, 0,6% Na₂O, 5% SiO₂, 3% C; никелевые катализаторы - 25,3% NiO, 57,4% Al₂O₃, 1,2% Fe₂O₃, 12,8% Na₂O, 3% SiO₂. Была взята смесь из 100 кг аккумулятора и 100 кг катализатора. Количество углерода в шихте составляло 100% от теоретически необходимого для восстановления Ni и Fe. Для связывания Al₂O₃ катализатора в смесь добавляли CaO. Количество вводимого железа изменялось от 25 до 60% от массы смеси аккумулятора и катализатора.

Результаты исследований

Найдено, что независимо от количества железа в температурном интервале 500-1500°C, Ni и Cu полностью восстановились и находятся в элементном состоянии, а степень образования элементного олова зависит от температуры:

500°C	600°C	700°C	800°C	900°C	1000°C	1500°C
68,4	78,7	93,1	98,4	100,0	100,0	100,0

На рисунке 1 показано влияние температуры и количества железа на равновесную степень распределения железа, из которого видно, что основными железосодержащими соединениями в системе являются Fe₂O₃, FeO, Fe и FeSi.

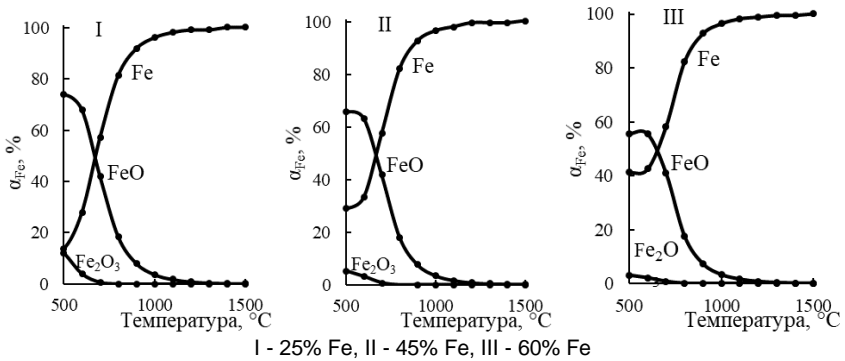

Рисунок 1 - Влияние температуры и количества железа на равновесную степень распределения железа в системах Fe-Ni аккумулятор - Ni катализатор - C - nFe

Практически полностью (>99%) железо находится в элементарном состоянии при $T > 1200^{\circ}\text{C}$ FeSi образуется в системе в небольших количествах. Степень перехода Fe в FeSi составляют только 0,002% при 1500°C .

На рисунке 2 приводится влияние температуры и количества железа на равновесную степень перехода железа в элементарное состояние и концентрацию в сплаве. Из рисунка 2 видно, что в температурном интервале $500-600^{\circ}\text{C}$ увеличение количества железа от 25 до 60% приводит к возрастанию перехода Fe в сплав, а при $T > 700^{\circ}\text{C}$ количество железа в шихте увеличивает концентрацию Fe в сплаве. Заметно повышает концентрацию Fe в сплаве увеличение температуры от 500 до 700°C .

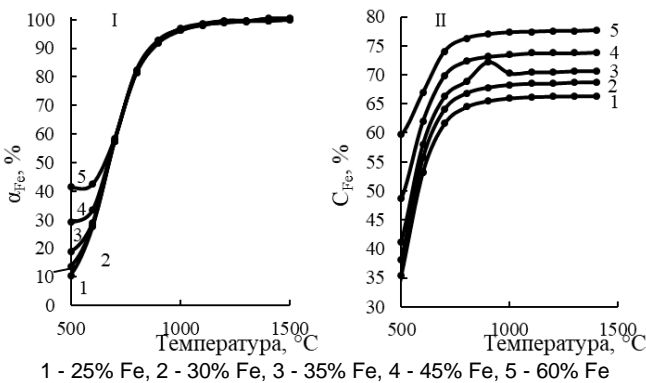
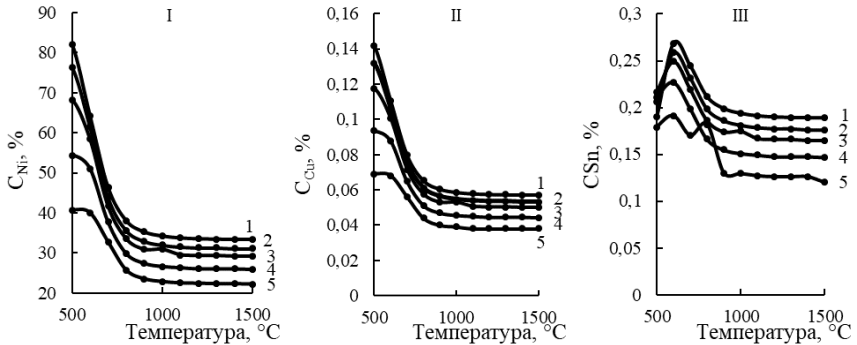

Рисунок 2 - Влияние температуры и количества железа на степень перехода железа в элементарное состояние (I) и концентрацию железа в сплаве (II)

На рисунке 3 показано влияние температуры и количества железа на концентрацию Ni, Cu и Sn в сплаве.

Из рисунка 3 видно, что при невысоких температурах, когда восстановление железа не получает развитие, концентрация Ni в сплаве может достигнуть 64-82%. Причем при увеличении Fe в шихте концентрация Ni в сплаве уменьшается. Так, при 1200°C и 25% Fe от сырьевой массы концентрация Ni составляет 33,5%, а при 60 кг - только 26,0%. По концентрации Ni в сплаве (22-33%) формируемый сплав относится к ферромарганцу марки ФН20 и ФН25 [11]. Этот сплав содержит 0,038-0,057% Cu, и 0,17-0,19% Sn.

I - Ni, II - Cu, III - Sn

1 - 25% Fe, 2 - 30% Fe, 3 - 35% Fe, 4 - 45% Fe, 5 - 60% Fe

Рисунок 3 - Влияние температуры и железа на концентрацию металлов в сплаве

Образующаяся шлаковая фаза в температурном интервале 1200-1500°C содержит $CaO \cdot Al_2O_3$, $Na_2O \cdot Al_2O_3$, CaO , Al_2O_3 , $Na_2O \cdot SiO_2$, FeO . Так, например при 1500°C и 50% Fe шлак содержит 60,3% $CaO \cdot Al_2O_3$, 1,5% $Na_2O \cdot SiO_2$, 13,9% $Na_2O \cdot Al_2O_3$, 10% Al_2O_3 , 0,4% CaO , 0,3% FeO , 0,3% SiO_2 . Содержание никеля в шлаке составляет < 0,001%.

Найдены уравнения влияния температуры на концентрацию Ni в сплав:

$$C_{Ni} = 35,93 - 1,73 \cdot 10^{-3} \cdot T \text{ (для Fe = 25\%);}$$

$$C_{Ni} = 33,69 - 1,73 \cdot 10^{-3} \cdot T \text{ (для Fe = 30\%);}$$

$$C_{Ni} = 28,11 - 1,48 \cdot 10^{-3} \cdot T \text{ (для Fe = 45\%);}$$

$$C_{Ni} = 24,10 - 1,30 \cdot 10^{-3} \cdot T \text{ (для Fe = 60\%);}$$

Свободный член (СЧ) и угловой коэффициент (УК) уравнений 1-4 зависят от количества железа:

$$СЧ = 43,988 - 0,3381 \cdot Fe;$$

Тогда обобщенное уравнение $C_{Ni} = f(T, Fe)$ имеет вид:

$$C_{Ni} = 43,988 - 0,3381 \cdot Fe - T \cdot (2 \cdot 10^{-3} - 0,5Fe - 0,8 \cdot Fe^2).$$

Заключение

На основании полученных результатов по термодинамическому моделированию получения ферроникеля из смеси никельсодержащих отработанных аккумуляторов и катализаторов можно сделать следующие выводы:

- в температурном интервале 500-1500°C Ni и Cu полностью восстанавливается и переходит в сплав. Sn переходит в сплав при $T \geq 1000^\circ\text{C}$, а Fe - $\geq 99\%$ при 1200°C;

- увеличение Fe от 25 до 60% от массы сырьевой никельсодержащей смеси повышает переход Fe в сплав при 500-700°C и не влияет на степень перехода в сплав Ni, Sn и Cu;

- с повышением количества железа концентрация его в сплаве возрастает, а Cu, Ni и Sn уменьшается; в технологической области 1200-1500°C концентрация Ni в сплаве составляет 22-33%; сплав по содержанию Ni соответствует ферромарганцу марки ФН20 и ФН25; найдено степенное уравнение $C_{Ni} = f(T, Fe)$, которое позволяет определять концентрацию Ni в сплаве в температурном интервале 1000-1500°C и количестве Fe от 20 до 60% от массы никельсодержащего сырья.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

- 1 Худяков И. Ф., Дорошкевич А. П., Карелов С. В. Комплексное использование сырья при переработке лома и отходов тяжелых цветных металлов. -М.: Металлургия, 1985. -160 с.
- 2 А.С. 272588 МПК С22В 7/00, С 22В23/02. Способ переработки отработанных положительных пластин никелево-железных и никелево-кадмиевых аккумуляторов// Майзель Е. И., Петров А. В., Ларилова М. Г., Грань Н. И., Шерман Б. П., Шереметьев С. Д., Вернер Б. Ф., Ферштатер А. А., Сосновский О. В., Турубаров И. Г., Штейн Я. П., Морозов В. В.; Проектный и научно-исследовательский институт «Гипроникель»; опублик.03.06. 1970. - Бюл. №19.
- 3 Уткин Н. И. Производство цветных металлов. -М.: Интермет инжиниринг, 2004. – 442 с.
- 4 Пат. 2154681 Российская Федерация, МПК С 22 В 7/00. Способ переработки вторичных химических источников тока, содержащих никель / А. А. Баков и др.; заявл. 11.10.99, опублик. 20.08.00.
- 5 Кохацкая М. С. Физико-химические основы гидрометаллургической переработки лома никель - железных аккумуляторов: дис.... канд. тех. наук: 05.16.02. - СПб., 2006. -123 с.
- 6 Волкова Е. Н. Комплексная гидрометаллургическая переработка активной массы оксидно-никелевых электродов отработанных щелочных аккумуляторов: дис.... канд. тех. наук: 05.16.02. - СПб., 2012. - 147 с.
- 7 Красовицкая О. А. Гидрометаллургическая переработка положительных электродов никель-железных аккумуляторов: дис.... канд. тех. наук: 05.16.02. - СПб., 2001. - 154 с.
- 8 <http://elib.bsu.by/handle/123456789/158989/1/69-71.pdf>
- 9 conf.sfu-kras.ru/sites/mn2011/thesis/s21/s21_17.pdf
- 10 Roine A. Outokumpu HSC Chemistry for Windows. Chemical Reaction and Equilibrium software with Extensive Thermochemical Database. Pori: Outokumpu Research OY, 2002.
- 11 Гасик М. И., Лякишев Н. П., Емлин Б.И. Теория и технология производства ферросплавов. М.: Металлургия, 1988. - 784 с.

УДК 621.315.1

Говорун Владимир Федорович, Рамазанов Амир Арманович
Павлодарский Государственный Университет им. С. Торайгырова
(Павлодар, Казахстан)

**ПРИМЕНЕНИЕ УСТРОЙСТВ И ТЕХНОЛОГИЙ УПРАВЛЕНИЯ ЛИНИЯМИ
ПЕРЕМЕННОГО ТОКА (FACTS) НА ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН. ЭФФЕКТИВНОСТЬ. АКТУАЛЬНОСТЬ**

Аннотация: В работе был проанализирован ряд устройств и технологий для применения в дальней электропередаче линий 500 кВ "Семей-Актогай-Талдыкорган-Алма". Сделан вывод по эффективности и актуальности использования данных технологий.

Ключевые слова: Воздушные линии электропередачи, тиристоры, новые технологии, эффективность.

*APPLICATION OF DEVICES AND TECHNOLOGIES OF FLEXIBLE
ALTERNATIVE CURRENT TRANSMISSION SYSTEMS (FACTS) ON THE
TERRITORY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN. EFFICIENCY. RELEVANCE*

Abstract: In this work a number of devices and technologies for use in long-distance transmission of 500 kV "Semey-Aktogay-Taldykorgan-Alma" lines were analyzed. Conclusion about efficiency and relevance of applications was drawn.

Keywords: High-Voltage Transmission Lines, thyristors, new technologies, efficiency.

Выполнив ряд глобальных задач по развитию, Казахстан начинает готовиться к переходу к четвертой индустриальной революции "Индустрия 4.0", которая представляет множество новых возможностей по части повышения эффективности производства, в том числе в электроэнергетике. Главой государства поставлена задача по строительству высоковольтных линий в направлениях «Экибастуз – Семей – Усть - Каменогорск» и «Семей – Актогай – Талдыкорган - Алма». Эти две линии являются составляющими крупномасштабного проекта «Строительство ВЛ 500 кВ транзита Север – Восток – Юг», к реализации которого компания приступила в 2014 году.

Проект включает в себя строительство высоковольтных линий электропередач 500 и 220 кВ общей протяженностью более 1700 км (из них 500 кВ - 1500 км и 220 кВ - 200 км) и 3 новых подстанций мощностью 500 кВ «Семей», «Актогай», «Талдыкорган». Также планируется расширение действующих подстанций 1150 кВ «Экибастузская», 500 кВ «Алма», 500 кВ «Усть-Каменогорская» и 220 кВ ОРУ «Шульбинская ГЭС». При этом ввод в эксплуатацию линий 500 кВ «Экибастуз – Шульбинская - ГЭС – Усть – Каменогорск» увеличит пропускную способность электрических сетей в сечении Север – Восток, обеспечит покрытие дефицитов в ВКО и обеспечит выдачу полной мощности Шульбинской ГЭС.

Главной идеей преобразований в электроэнергетике является создание эффективной, сбалансированной, высокоинтеллектуальной и адаптивной

Казахстанской интеллектуальной энергосистемы (КИЭС) к 2030 году. Таким образом, на этапе проектирования, к примеру, той же воздушной линии (ВЛ) 500 кВ ШГЭС (Семей) Актогай - Талдыкорган - Алма, которая станет ключевой в Республике, необходимо предусмотреть весь возможный диапазон различных областей режимов работы, в условиях возрастающих требований к качеству, надежности и максимальному использованию пропускной способности электрических сетей, что может обеспечиваться на сегодняшний день с помощью управляемых (гибких) систем электропередач переменного тока (FACTS). Однако, как и у всех новых технологий, минусом является баснословная по сравнению с традиционными технологиями цена. Поэтому все эти устройства должны быть обоснованы, как экономически, так и научно.

Именно благодаря устройствам FACTS электрическая сеть из пассивного устройства транспорта электроэнергии превращается в устройство, активно участвующее в управлении режимами работы электрических сетей. Устройства FACTS позволяют дать возможность наиболее оптимально перераспределять потоки активной мощности между параллельными линиями электропередачи, а также перенаправлять их по сохранившимся после аварий линиям электропередачи, предотвращая тем самым нарушение устойчивости.

Устройства FACTS подразделяются на 2 поколения.

К первому поколению необходимо относить устройства, обеспечивающие регулирование на основе тиристорных технологий, предусматривающие только регулирование напряжения (реактивной мощности):

- статический компенсатор реактивной мощности (СТК),
- реактор с тиристорным управлением (УШР),
либо только перетоков мощности:
- стационарный последовательный конденсатор с тиристорным управлением (УУПК),
- фазоповоротное устройство (ФПУ) и др.

Ко второму поколению относят устройства на базе полностью управляемых приборов силовой электроники, таких как IGBT транзисторы, IGCT - тиристоры и др. Именно они обеспечивают регулирование комплексно не только модуля, но и фазы вектора напряжения электрической сети и потоков мощности:

- синхронный статический компенсатор (СТАТКОМ),
- синхронный статический продольный компенсатор реактивной мощности на базе преобразователя напряжения (ССПК);
- объединённый регулятор потоков мощности (ОРПМ)
- вставка постоянного тока на полностью управляемых приборах силовой электроники (ВПТН).

Варианты размещения устройств FACTS второго поколения на вышеупомянутых ВЛ показаны на рисунке 4.

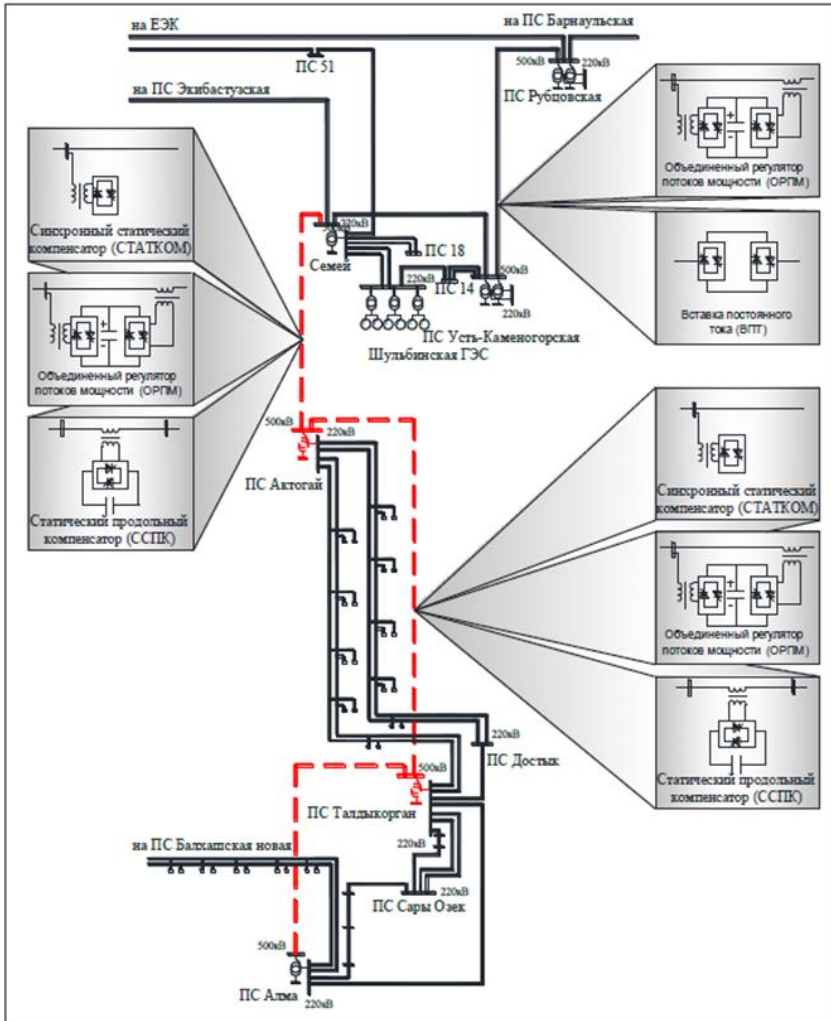

Рисунок 1 - Варианты размещения устройств FACTS второго поколения

ВЛ 500 кВ ШГЭС (Семей) – Актогай – Талдыкорган – Алма

Установка ОРПМ, СТАТКОМ и ССПК рассмотрена вариантно на ВЛ 500 кВ ШГЭС (Семей) – Актогай, со стороны либо ПС Семей, либо ПС Актогай, и на ВЛ 500 кВ ПС Актогай – ПС Талдыкорган, со стороны ПС Актогай. Так как все подстанции новые и по ним не выполнялось конкретного выбора площадок, то предполагаем, что территория для ПС Семей, ПС Актогай, ПС Талдыкорган позволяет размещение дополнительных устройств FACTS.

Во всех случаях наблюдается увеличение пропускной способности электропередачи, однако в случаях с ОРПМ и ССПК наблюдается также перераспределение перетоков мощности в зависимости от заданных параметров устройств. Увеличение пропускной способности в сечении при установке устройств FACTS показано на рисунке ниже.

Место установки	FACTS	S _{удм.} , МВА	Сечение	ΔP _{пред.} , МВт	Затраты на 1 МВт ΔP _{пред.} , тыс. €/МВт
ВЛ 500 кВ Семей – Актогай со стороны ПС Семей	СТАТКОМ	300	ВЛ 500 кВ ЭГРЭС-1 – Нура ВЛ 500 кВ Экибастузская – Агадырь ВЛ 500 кВ ЦГПП – Нура	+60	250-375
	ССПК	300		+120	125-200
	ОРПМ	300		+185	146-211
ВЛ 500 кВ Семей – Актогай со стороны ПС Актогай	СТАТКОМ	300	ВЛ 500 кВ ШГЭС (Семей) – Актогай ВЛ 220 кВ Насосная 12 – Насосная -13 2 ВЛ 220 кВ Шептыкуль - Осакаровка	+120	125-188
	ССПК	300		+200	75-120
	ОРПМ	300		+305	89-128
ВЛ 500 кВ Актогай – Талдыкорган со стороны ПС Актогай	СТАТКОМ	200	2 ВЛ 500 кВ Агадырь – ЮКГРЭС ВЛ 220 кВ Сарышаган-т – Мынарал-т ВЛ 500 кВ Актогай – Талдыкорган ВЛ 500 кВ Жезказган – Кызылординская ВЛ 220 кВ Кумколь – ГПП-2 ВЛ 220 кВ Кумколь - Кызылординская	+80	125-188
	ССПК	200		+70	143-229
	ОРПМ	200		+120	150-217

* Пределы регулирования:

- ССПК – степень продольной компенсации сопротивления ВЛ – 60%

- ОРПМ – угол напряжения $\pm 3\sigma$, степень продольной компенсации сопротивления ВЛ – 60%, мощность преобразователя напряжения, подключаемого параллельно – 300 МВА для ВЛ Семей – Актогай, 200 МВА для ВЛ Актогай – Талдыкорган.

Рисунок 2 - Увеличение пропускной способности в сечении при установке устройств FACTS

Преимущество ОРПМ и СТАТКОМ также заключается в минимальных, по сравнению с ССПК, потерях, что является следствием способности устройств поддерживать значения напряжений на достаточно высоком уровне при увеличении нагрузки.

Установка устройств FACTS второго поколения на ВЛ 500 кВ ШГЭС (Семей) – Актогай и на ВЛ 500 кВ Актогай – Талдыкорган увеличивает пропускную способность передачи на 60-305 и 70-120 МВт, соответственно. Однако, на данном этапе, ни одно из рассмотренных устройств экономически не обосновывается, так как согласно расчетам статической устойчивости, с учетом строительства ВЛ 500 кВ ШГЭС (Семей) – Актогай – Талдыкорган – Алма, при развитии станций по сценарию 2 (вводы в полном объеме) пропускной способности транзита Север-Юг достаточно для покрытия

дефицитов в полном объеме. В случае же отставания сроков ввода генерации (сценарий 1) на уровне 2020 г. балансовый переток в сечении Север – Юг превышает пропускную способность перспективных ВЛ 220-500 кВ, и в этом случае, необходим ввод второго модуля БТЭС в размере 1320 МВт и увеличение пропускной способности сечения Север-Юг в том числе, как вариант, посредством установки устройств FACTS.

ВЛ 500 кВ Усть-Каменогорск – Рубцовск

С целью исключения влияния аварий в российской энергосистеме на энергосистему Казахстана, создания управляемости межгосударственными перетоками и, таким образом, увеличения прозрачности рыночных отношений между странами, на ВЛ 500 кВ Усть-Каменогорск – Рубцовск на ПС Усть-Каменогорск предлагается вариантно рассмотреть установку ВПТН и ОРПМ.

Устройства FACTS второго поколения являются неотъемлемой частью интеллектуальных сетей, однако, учитывая только повышение пропускной способности ВЛ, ни одно из рассмотренных устройств экономически не обосновывается, что подтверждают высокие значения показателя, выраженного как величина капитальных затрат на 1 МВт увеличения пропускной способности. Так как применение устройств FACTS оказывает влияние на энергосистему в целом, экономическая эффективность их установки должна оцениваться не только повышением пропускной способности ВЛ, но и такими показателями как:

- уменьшение потерь электроэнергии;
- повышение надежности системы;
- повышение динамической устойчивости системы и снижение паразитных потоков мощности;
- повышение качества электроэнергии;
- вклад в охрану окружающей среды за счет применения экологически чистых технологий.

Таким образом, на данном этапе оценка экономической эффективности установки рассматриваемых устройств не представляется возможной ввиду отсутствия исходных данных и недостаточности проведения НИОКР в данной области.

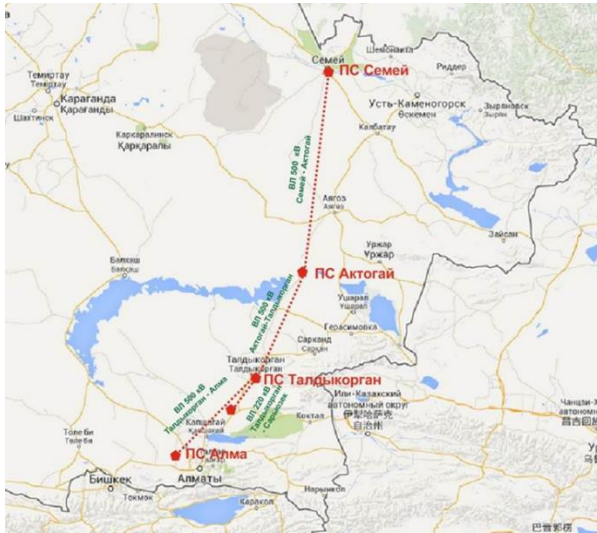

Рисунок 3 – План-схема строительства ВЛ 500 кВ «Шульбинская ГЭС (Семей) - Актогай - Талдыкорган - Алма»

«Строительство ВЛ 500 кВ Шульбинская ГЭС (Семей) - Актогай - Талдыкорган - Алма».

Строительство ВЛ 500 кВ «Шульбинская ГЭС (Семей) – Актогай – Талдыкорган – Алма» является вторым этапом развития межсистемных высоковольтных линий электропередачи Север – Восток – Юг. Строительство новой линии электропередачи ориентировано на следующие цели:

- повышение надежности электроснабжения потребителей Восточно-Казахстанской, Карагандинской и Алматинской областей;
- увеличение транзитного потенциала национальной энергетической сети в направлении Север-Юг Казахстана, усиление связи с Восточной зоной;
- обеспечение электроэнергией электрифицируемых участков железных дорог, энергоемких объектов горнорудной промышленности региона;
- создание условий для развития приграничных районов республики;
- обеспечение перспективного спроса на электроэнергию, а также возможности экспорта электроэнергии за пределы РК.

Проектом предусмотрено строительство следующих объектов:

- строительство ВЛ 500 кВ Талдыкорган – Алма протяженностью 206,7 км;
- строительство ВЛ 500 кВ Актогай – Талдыкорган протяженностью 285,6км;
- строительство ВЛ 500 кВ Семей – Актогай протяженностью 390,8 км
- строительство участка ВЛ 220 кВ Талдыкоган – Сарыозек протяженностью 143,4 км
- строительство ПС 500/220/10 кВ Талдыкорган;
- строительство ПС 500/220/10 кВ Актогай;

- реконструкция ПС 500/220/10 кВ Семей;
- реконструкция и расширение ПС 500/220/10 кВ Алма.

Эффективность установки устройств FACTS оценивается следующими прямыми и косвенными показателями:

- повышение пропускной способности ВЛ;
- уменьшение потерь электроэнергии;
- повышение надежности системы;
- повышение динамической устойчивости системы и снижение паразитных потоков мощности;
- повышение качества электроэнергии;
- вклад в охрану окружающей среды за счет применения экологически чистых технологий.

Устройства FACTS позволяют:

- обеспечивать пропускную способность электропередач вплоть до допустимого теплового предела по нагреву проводов линий электропередач;
- обеспечить принудительное распределение мощности в сложной неоднородной сети в соответствии с требованиями диспетчера;
- повысить устойчивость системы.

Применение FACTS является одним из наиболее эффективных на сегодняшний день средство для решения вопросов обеспечения устойчивости работы энергосистем. Применение быстродействующих регуляторов FACTS снижает, или полностью устраняет потребность в осуществлении экстренных мер по обеспечению устойчивости, таких как, отключение генераторов, разделение системы, ограничение нагрузки, снижение напряжения и частоты. Однако, применение FACTS только с этой целью, очевидно, является экономически неоправданным из-за высокой их стоимости. Наибольшее время работы энергосистемы — это установившиеся режимы, следовательно, целесообразность установки FACTS определенной мощности в определенном месте должна рассматриваться по условиям работы в установившихся режимах. Возможность применения уже установленного устройства для улучшения устойчивости изучается дополнительно. Такой подход переводит мероприятия, связанные с использованием FACTS для улучшения условий устойчивости, из класса капиталоемких в класс не капиталоемких.

В настоящее время технологические платформы (основные средства) Smart Grid (активно-адаптивных сетей) в основном разработаны. Разработаны и созданы новые оригинальные устройства и технологии, являющиеся элементами активно-адаптивной сети. Это устройства регулирования напряжения на базе современной силовой электроники, асинхронизированные турбогенераторы и компенсаторы реактивной мощности принципиально нового типа, кабельные линии на основе высокотемпературной сверхпроводимости, устройства ограничения токов КЗ коммутационного типа, не имеющие мировых аналогов.

Использование созданных устройств совместно с информационными технологиями позволит начать поэтапную практическую работу по созданию Smart Grid. Внедрение интеллектуальных интерактивных технологий в развитие электрической сети (технологии интеллектуальной сети) должно явиться одним из важных направлений в области энергетической политики.

Для исследования и оценки эффективности нового поколения регуляторов FACTS необходимо модернизировать значительную часть инструментов расчета и анализа перетоков мощности, используемых при планировании режимов и в процессе функционирования ЭЭС. Новые технологии создания и развития сетей электропередачи с быстродействующим электронным управлением режимами их работы обуславливают необходимость иных способов разработки и сооружения оборудования электростанции, изменения подходов и процедур планирования работы сетей для передачи и распределения электроэнергии.

Эти технологии могут также изменить характер деловых операций на энергорынке из-за появления возможности высокоскоростного управления потоками электроэнергии. Благодаря множеству присущих ей и многообещающих экономических и технических достоинств технология FACTS сознательно поддерживается производителями электрооборудования, систем энергоснабжения научно-исследовательскими организациями во всем мире.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Основы современной энергетики: в 2т / под общей редакцией чл.- корр. РАН Е. В. Аметистова. - 4-е изд.-М.: МЭИ, 2008.
2. Narain G. Hingorani, Laszlo Gyugyi Understanding FACTS: Concepts and Technology of Flexible AC Transmission Systems, Wiley-IEEE Press, December 1999. ISBN 978-0-7803-3455-7;
3. Н. И. Воропай. Интеллектуальные электроэнергетические системы: концепция, состояние, перспективы;
4. Методика оценки технико-экономической эффективности применения устройств FACTS в ЕНЭС России - СТО 56947007-29.240.019-2009;
5. Правила устройств электроустановок, Республика Казахстан, 2003 г.
6. Grid 2030: A National Version for Electricity's Second 100 Years. Office of Electric Transmission and Distribution, United State Department of Energy, July 2003.

REFERENCES:

1. Fundamentals of modern energy: in 2 tons / under the general revision of Corr. RAS E.V. Ametistova. - 4 th ed.-M.: MEI, 2008;
2. Narain G. Hingorani, Laszlo Gyugyi Understanding FACTS: Concepts and Technology of Flexible AC Transmission Systems, Wiley-IEEE Press, December 1999. ISBN 978-0-7803-3455-7;
3. NI. VOROPAY. INTELLECTUAL ELECTRIC POWER SYSTEMS: CONCEPT, STATE, PROSPECTS;
4. Methodology for assessing the technical and economic efficiency of the use of FACTS devices in UNEG Russia - STO 56947007-29.240.019-2009;
5. The rules of electrical devices, the Republic of Kazakhstan, 2003;
6. Grid 2030: A National Version for Electricity's Second 100 Years. Office of Electric Transmission and Distribution, United State Department of Energy, July 2003.

MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS

Executive Editor-in-Chief: PhD Oleh M. Vodiany

AUGUST 2018

ISSUE 7

The results of scientific researches, errors or omissions are the authors`
responsibility

Founder: "iScience" Sp. z o. o.,
NIP 5272815428

Subscribe to print 22/08/2018. Format 60×90/16.

Edition of 100 copies.

Printed by "iScience" Sp. z o. o.

Warsaw, Poland

08-444, str. Grzybowska, 87

info@sciencecentrum.pl, <https://sciencecentrum.pl>

ISBN 978-83-949403-3-1

9 788394 940331